

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

ÚSTAV ASIJSKÝCH STUDIÍ

Bakalářská práce

Viola Janíková

Inventář kulturních symbolů a jejich význam ve folkloru a lidovém malířství

An Inventory of Cultural Symbols and their meaning in folklore and folk painting

Praha 2022

Vedoucí práce: Mgr. Vladislava Mazaná

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 23. srpna 2022

Viola Janíková

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat Mgr. Vladislavě Mazané za její vedení a vlídná slova. Dále také doc. PhDr. Miriam Löwensteinové Ph. D. za cenné rady a komentáře. V neposlední řadě moje díky patří všem, kdo mě během studia podporovali

Klíčová slova (česky)

symbolika, korejské lidové malířství, korejské pohádky, folklor, zvířecí motivy, mýty

Klíčová slova (anglicky):

symbolism, korean folk painting, korean folk tales, folklore, animal motives, myths

Abstrakt (česky)

Objektem zkoumání této práce jsou zvířata jako kulturní symboly v korejském folkloru. Klade si za cíl vytvořit soupis zvířat vycházející z Korejského slovníku symbolů a pochopit jejich význam v korejské lidové slovesnosti a lidové malbě. První kapitola představuje a definuje folklor, vymezuje pojmy lidové slovesnosti a minhwa a uvádí do kontextu vytváření lidové malby v období Čosŏn. Hlavní část je věnovaná popisu výskytu jednotlivých zvířat v mýtech a jiných lidových příbězích a v lidové malbě společně s jejich symbolikou a funkcí v nich.

Abstract (in English):

In this thesis, the research objects are animals as cultural symbols in Korean folklore. The goal is to creating a comprehensive list of animals based on the Korean dictionary of symbolism and understanding their meaning in the framework of Korean folk tales and folk painting. The first chapter introduces and defines folklore, explains the terms folk tale and minhwa and puts into context creating folk paintings in the Chosŏn period. The main part of the thesis is dedicated to the description of individual animals in folk tales and folk painting combined with their symbolism and role in them.

OBSAH

1	ÚVOD.....	1
2	FOLKLOR.....	2
2.1	LIDOVÁ SLOVESNOST.....	2
2.2	MINHWA, KOREJSKÉ LIDOVÉ MALÍŘSTVÍ.....	3
3	KULTURNÍ INVENTÁŘ ZVÍŘAT.....	6
3.1	BOUREC MORUŠOVÝ.....	7
3.2	CIKÁDA.....	8
3.3	CVRČEK.....	9
3.4	ČERV.....	10
3.5	DRAK.....	11
3.6	FÉNIX.....	13
3.7	HAD.....	15
3.8	HUSA.....	16
3.9	JELEN.....	18
3.10	JEŘÁB.....	20
3.11	KACHNIČKA MANDARINSKÁ.....	22
3.12	KAPR.....	24
3.13	KOČKA.....	26
3.14	KRÁLÍK.....	30
3.15	KRÁVA.....	31
3.16	KUŇ.....	33
3.17	KUR DOMÁCÍ.....	35
3.18	LIŠKA.....	37
3.19	MEDVĚD.....	38
3.20	MOTÝL.....	40
3.21	MRAVENEC.....	41
3.22	MYŠ.....	43
3.23	NETOPÝR.....	44

3.24	PES.....	45
3.25	PRASE.....	48
3.26	PTÁK.....	50
3.27	ROPUCHA.....	51
3.28	RYBA.....	53
3.29	SKŘIVAN.....	54
3.30	SOVA.....	55
3.31	SRNEC.....	56
3.32	STONOŽKA.....	58
3.33	STRAKA.....	59
3.34	TYGR.....	61
3.35	VLAŠTOVKA.....	64
3.36	VRABEC.....	65
3.37	VRÁNA.....	67
3.38	ŽÁBA.....	69
3.39	ŽELVA.....	72
4	ZÁVĚR.....	74
5	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	76
6	SEZNAM POUŽITÉ OBRAZOVÉ DOKUMENTACE.....	77
7	SEZNAM OBRÁZKŮ:.....	81

1 Úvod

Tato práce se zabývá zvířaty jakožto kulturními symboly se zaměřením na folklor. Cílem je vytvořit soupis nejfrekventovanějších zvířat, popsat jejich roli v korejské lidové slovesnosti a lidové malbě a osvětlit koncepty, v rámci kterých tyto symboly fungují. Výběr zvířat pro nedostatek zdrojů vychází především z Korejského slovníku symbolů. Přiložené obrazy jsou výběrem ze sbírek západních i korejských muzejí a knih citovaných v bibliografii práce.

V první části první kapitoly je stručně definován pojem lidová slovesnost a její použití v práci. Příběhy uváděné u jednotlivých zvířat byly jsou čerpány převážně z překladové literatury do češtiny a vzhledem ke své folklorní povaze nejsou omezeny časovým rámcem. Druhá část definuje lidové malířství v Koreji a pojem minhwa a uvádí ho do kulturního kontextu období Čosŏn (1392–1910), ze kterého pochází většina dochovaných maleb.

Hlavní část práce se věnuje zvířatům samotným. U jednotlivých zvířat jsou nastíněny příběhy, v nichž se zvíře vyskytuje a shrnuta jejich role a význam. Dále je popsán symbolický význam zvířat v malbě, žánry a užití jednotlivých obrazů. U některých konceptů popis výskytu v umění daného zvířete vybočuje ze stanoveného termínu minhwa a pro dokreslení vývoje symboliky jsou použity příklady nástěnných maleb a jiných uměleckých a řemeslných děl. Pro názornější představu děl je kapitola u hojně zastoupených příkladů doplněna obrazovou dokumentací.

V práci je pro přepis korejských slov do češtiny použita česká vědecká transkripce ve variantě bez spojovníku u dvouslabičných vlastních jmen. Pro přepis čínských slov je použit mezinárodní přepis pinyin.

2 Folklor

Slovo folklor je označením lidové kultury a jejích projevů.¹ Lidová kultura je především založena na lidové víře, která by se dala definovat jako představy, jež nevycházejí z žádného textu a byly předávány mimo oficiální ideologii státu. Vyznačuje se také svou neorganizovaností. V Koreji se odvíjí od víry v božstva a duchy domů, vesnic, přírodních úkazů a entit, geomantií a s nimi spojenými znameními, zvyky, obřady apod.² Druhem lidové víry v Koreji je také šamanismus. Základem šamanistické víry je obřad kut, ve kterém šaman nebo častěji šamanka komunikuje s božstvy, které uctívají.³

Lidová víra byla ovlivněna příchodem buddhismu a konfucianismu, nábožensko – myšlenkových systémů, které se do Koreje dostaly z Číny. Zatímco buddhismus spíše rozšířil již existující kultury a promísil se s původními představami, konfucianismu jako státní ideologie v období Čosön (1392–1910) se obojí snažil potlačovat.⁴ Z Číny nepřišly pouze organizované myšlenkové proudy, ale také vulgární představy, které v Koreji zlidověly. Tyto změny jsou patrné i na lidové tvorbě.

2.1 Lidová slovesnost

Lidová slovesnost je tvorba předávaná ústně mezi venkovským a částečně i městským obyvatelstvem, které chybí původní písemný zápis. Na počátku každého útvaru, spadajícího pod tento pojem, stál autor, který později upadnul v zapomnění. Díky své otevřené existenci od svého vzniku procházela díla změnami od dalších vypravěčů a existují tedy často v mnohých variantách. Mezi lidovou slovesnost se řadí čtyři žánrové skupiny: lidová próza, lidové písně, lidové hry a dětský folklor. Pro potřeby této práce používám pouze lidovou prózu, kterou dále můžeme dělit na pohádky, pověsti, pověrečné povídky, humorky a povídky ze života. Z kategorie lidové prózy se vymykají útvary přísloví, pranostiky, pořekadla a hádanky, které postrádají výpravnost, proto je zmiňuji pouze, pokud dokreslují symboliku zvířete ve větším celku.⁵

Slovem mýtus se označuje fiktivní útvar o historii bohů, vzniku světa a lidstva, přírodních a sociálních úkazech.⁶ V Koreji neexistuje původní stvořitelství mýtus, který by

¹ HOLUBOVÁ, Václava. Slovo folklor v současném úzu. Str. 218

² CHUNG, Myung-sub. Encyclopedia of Korean folk beliefs. Str. 11

³ Ibid. Str. 12

⁴ LÖWENSTEINOVÁ, Miriam a Vlasta WINKELHÖFEROVÁ. Encyklopedie mytologie Japonska a Koreje. Str. 22–25

⁵ VLAŠÍN, Štěpán, Josef PETERKA a Jiřina TÁBORSKÁ. Slovník literární teorie. Str. 202

⁶ Ibid. Str. 240

některou ze výše vyjmenovaných věcí vysvětloval. V korejské mytologii také narozdíl od toho, co naznačuje západní definice slova, není ucelený panteon bohů, božstev a duchů. Ten byl ovlivněn příchodem vnějších náboženskými a myšlenkovými směry, kterými byly hlavně konfucianismus a buddhismus. Nejstaršími dochovanými mýty na Korejském poloostrově jsou sepsány v kronikách Samguk Sagi a Samguk Jusa. Jedná se hlavně o příběhy o zakladatelích mýtických a starověkých korejských států.⁷ Poněvadž byly mýty sebrány z dnes již nedochovaných spisů i ústní tradice více než sto let po zániku států, kterých se týkají,⁸ přiřčenuji je v této práci do kategorie lidové prózy. Definicí se pohybují na hranici mýtu⁹ a etiologické pověsti,¹⁰ poněvadž obsahují kosmologické představy Korejců a cíl nastolit model chování, ale zároveň jsou vázány datací, místem apod, používám proto pojmy mýtus a pověst zaměnitelně.

2.2 *Minhwa, korejské lidové malířství*

Většina minhwa pochází z období Čosön (1392–1910), ve kterém byl oficiální ideologií konfucianismus, podle kterého se dělily společenské vrstvy, což se odráželo v každém aspektu každodenního života, tudíž i v umění.

Umění bylo rozděleno na správné a domácí. Správné umění spadalo pod koncept vysoké kultury, která mohla být tvořena pouze klasicky vzdělanými literáty.¹¹ Literátská malba, jakožto médium projevu vznešeného muže navazovala na tradici čínského literátského malířství, které bylo považováno za jediný ortodoxní vzor.¹² Čínským se myslí dynastie Song (960–1279) a Ming (1368–1644), poněvadž pozdější dynastie Qing (1636/1644–1912) pochází z Mandžuska a v očích tehdejších Korejců se jedná o barbary, kteří nemohou do kultury vnést nic správného.¹³

Literátské malířství tedy podléhalo striktně stanoveným pravidlům. Do vysokého umění patřila pouze tušová malba a kaligrafie. Co se týče motivů, malířství se nástupem dynastie I odpojilo od klasických a předepsaných témat. Obraz se považoval za druh básně a tvůrce musel splňovat dva hlavní ideály – *mungi*, eleganci vyplývající z autorova původu

⁷ LÖWENSTEINOVÁ, Miriam a Vlasta WINKELHÖFEROVÁ. Encyklopedie mytologie Japonska a Koreje. Str. 18

⁸ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 9

⁹ VLAŠÍN, Štěpán, Josef PETERKA a Jiřina TÁBORSKÁ. Slovník literární teorie. Str. 240

¹⁰ Ibid. Str. 287

¹¹ LÖWENSTEINOVÁ, Miriam. Malířství, kaligrafie, sochařství. Str. 206

¹² ZO, Za-yong. Folk Painting. Str. 357

¹³ LÖWENSTEINOVÁ, Miriam. Malířství, kaligrafie, sochařství. Str. 209

a pohledu na svět, tj. něco, co postrádal člověk narozený mimo nejvyšší společenskou vrstvu a *jusu*, konfuciánské kořeny, které naznačují nadřazenost literátského umění nad profesionálním. Podle nejznámějšího kaligrafa dynastie I Kim Čonghui stačila literátovi k vytvoření dobré malby vůně znaků a elegance knih. Jako podklad literátským obrazům náležel pouze papír nebo hedvábí, materiálem jim byly pouze tuš a štětec.¹⁴

Vše spadající pod nižší kulturu nebylo považováno za umění, ale spíše za řemeslo. Mezi řemeslníky nepatřili jen malíři, ale také sochaři, stavitelé, keramici, kovotepci apod.¹⁵ Malířství se dělí na profesionální dvorské a lidové, tzv. *minhwa*. Tyto dvě kategorie mají společnou svoji dekorativní funkci, v mnoha dalších aspektech se prolínají.

Minhwa neodpovídá západním představám o lidovém umění. Obrazy nazývané tímto termínem se mezi sebou mnohdy výrazně liší v kvalitě i stylu provedení. Dá se tedy předpokládat, že mezi spektrum jejich tvůrců se neřadili pouze prostí lidé, ale i profesionální malíři, kteří se ovšem na rozdíl od jejich děl na zakázku a maleb literátů nepodepisovali. To také naznačuje, že zájemci o toto umění nebyli pouze nevzdělaní příslušníci nižších vrstev, ale i elity.¹⁶

I některé náměty v *minhwa* se shodovaly s těmi dvorských malířů a literátů, nicméně odlišovaly se svým způsobem provedení a funkcí. Obrazy bývají barevnější, zobrazované motivy naivnější a jejich tvary zjednodušené až abstraktní. Pojmeme obraz se zde ale nemyslí pouze tuš na papíře nebo hedvábí, užití techniky se zde rozšiřují i na práci se dřevem, látkou a kůží apod.¹⁷

V domech bylo praktické využití *minhwa* minimálně dvojí. Zdi v korejských domech se tapetovaly papírem pro zateplení, ale i pro dekoraci a příjemnější atmosféru v domě. Na papír na zdech, který byl nejčastěji bílý, se lepily *minhwa* se symboly štěstí a dlouhého života a motivy sloužící k odehnání zlých duchů. Jako dekorace se užívala *hwačohwa*, obrazy květin a ptáků a *sansuhwa*, krajiny s horami a řekami. V nejmenších domech bývalo obvykle minimálně osm kusů, v každém pokoji po dvou obrazech podle číslovky dva, symbolizující jin a jang, harmonii.¹⁸

Druhým významným využitím *minhwa* v domech byly paravány. Paravány se často používaly pro dokreslení atmosféry nějaké významné události, proto se podle typu události

¹⁴ Ibid. Str. 208

¹⁵ Ibid. Str. 206

¹⁶ JUNG MANN, Burglind. Court Painting and Minhwa. Str. 268

¹⁷ LÖWENSTEINOVÁ, Miriam. Malířství, kaligrafie, sochařství. Str. 211

¹⁸ KIM, Jönggak. Minhwa. Str. 26–29

měnily i motivy zobrazené na paravánech. Zatímco při svatbě byly vhodné motivy ptáků a květin, krajiny a symbolicky lotosy a pivoňky, na oslavu šedesátých narozenin se hodily z vulgárního taoismu vycházející tzv. *sipčangsängdo*, tj. deset symbolů nesmrtelnosti a jiné symboly dlouhého života. Využití pro paravány bylo i v každodenním životě, stejně jako u obrazů na zeď měly dekorativní i ochrannou funkci. Do každého pokoje v domě se hodily jiné náměty. V ženských pokojích bychom našli paravány s květinami a ptáky, krajinami a tzv. *mundžado*, okrasnými čínskými znaky, v mužských potom motivy *čchäkkori*, potřeby literátů a *pchjongsängdo* zaznamenávajícím život úředníků a rituály od narození až po smrt. Pro ochranu se používaly obrazy např. *čakhodo*, zobrazující tygry a straky.¹⁹

Od konce 17. století historikové zaznamenávali růst trhů s určitým zbožím, mezi které se řadilo i umění. Obchod s ním v hlavním městě je poměrně podrobně popsán v básni Píseň Hanjangu (korejsky *hanjangga*) od neznámého autora z 19. století. Autor zmiňuje lokaci některých obchodů v hlavním městě a uvádí, že se obchodníci nezaměřovali pouze na prodej jednoho typu umění. Popisuje také oblíbené motivy a jejich užití. Jedná se hlavně o již výše zmíněné symboly vyjadřující dlouhověkost, blahopřání k různým příležitostem jako je svatba apod., obrazy sloužící k ochraně od zlých božstev, obrazy vyjadřující majitelovo pochopení konfuciánských ctností a jiné dekorační náměty. Některá zobrazovaná témata původně známá pouze vzdělané elitě se různými způsoby stala obecnou znalostí a tudíž zlidověla.²⁰ Mezi oblíbená témata se řadily i náboženské motivy z buddhismu, vulgárního taoismu i šamanismu, které mají stejné výše zmíněné funkce.²¹ Také mezi nižšími vrstvami obyvatelstva rostla poptávka po minhwa. Tu pokrývali potulní malíři, kteří chodili od vesnice k vesnici, kde malovali obrazy na zakázku podle potřeby místních obyvatel. Potulní malíři také fungovali na trzích, které se konaly každých pět dní, kde také malovali na přání kupců. (Kim, 1993 str. 35-38)

Nahlížení na lidové malířství jako na formu umění přichází do Koreje až na začátku 20. století s postavou Janagiho Sóecu. Janagi v raných 20. letech 20. století často cestoval do Koreje, který tou dobou byla pod japonskou nadvládou. Nacházel zde inspiraci pro své japonské hnutí lidového umění v čosönské keramice a malířství. V roce 1924 také založil Korejské muzeum lidového umění. Janagi definoval lidové umění jako vytvořené „neznámými řemeslníky“. Ve druhé polovině 20. století na něj navazoval Zo Zayong (Čo Čajöng), který zasvětil svůj život sbírání a zachování lidového umění. Minhwa dále

¹⁹ Ibid. Str. 29–30

²⁰ JUNGMANN, Burglind. Court Painting and Minhwa. Str. 273–274

²¹ LÖWENSTEINOVÁ, Miriam. Malířství, kaligrafie, sochařství. Str. 211

specifikoval jako „umění a obrazy nearistokratické povahy“. Tvrdí, že lid (angl. Folk??) jsou všichni kromě krále a šlechty, čímž mezi minhwa řadí i dvorské malíře. Oba tedy rozuměli lidovému umění jako opaku vysokého literátského umění.²² (Jungmann, 2014 str. 269)

V této práci používám pojem minhwa jako lidové malířství a používám pro něj definici Zo Zayonga, jako umění opačné literátskému.

²² JUNGSMANN, Burglind. Court Painting and Minhwa. Str. 269

3 Kulturní inventář zvířat

3.1 Bourec morušový

Bourec morušový hraje v korejské kultuře důležitou roli hlavně kvůli produkci hedvábí z jeho kokonů. Byl považován za posvátného a byly mu zasvěceny i vlastní obřady.

Objevuje se v příběhu o neúspěšném literátovi. Tento literát se nestaral o chod domácnosti ani peníze, každý den se věnoval jenom studiu na státní zkoušky, které nikdy nesložil. Ve dne jen četl knihy. Jeho žena, která musela vše odpracovat sama, ze zklamání odešla z domu. To si literát velmi vyčítal, takže začal studovat ještě pilněji a zkoušky nakonec složil. Cestou na úřad, který mu byl posléze přidělen, potkal u řeky svou ženu, která se znovu provdala. Žena litovala svých činů, takže se raději utopila. Když ji muž vylovil z řeky, změnila se na bource a řekla, že i po smrti chce zůstat se svým manželem. Schopnost bource vytvářet hedvábnou nit zde reprezentuje pokání manželky a její vztah k manželovi se tím mění na vztah těla a oblečení.²³

Dále se bourec objevuje v příběhu o muži, který choval housenky, ale nakonec sám dostal kokon a stal se taoistickým nesmrtelným. V tomto příběhu figuruje metamorfóza housenky na motýla jako metafora nesmrtelnosti, která je jedním z hlavních cílů vulgárního taoismu.²⁴ V příbězích o bourci je tedy jako jeho hlavní vlastnost zdůrazňována schopnost přeměny a výroby vlákna.

V lidovém umění se bourec příliš nevyskytuje, můžeme ho však spatřit na obrazech Kjöngdžikdo. (obr. 1) To zobrazuje zvyky z rolnických vesnic, rolnictví, tkaní apod.²⁵

²³ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 172–173

²⁴ Ibid. Str. 173

²⁵ KIM, Jönggak. Minhwa. Str. 60

Obrázek 1²⁶

3.2 *Cikáda*

Symbolika cikády v mýtech je založena na jejím životním cyklu. Cikáda se rodí jako housenka, později se zakuklí a stává se z ní dospělý jedinec. Tento cyklus je spojený s fázemi měsíce a měsíc je tradičně součástí ženského principu, tudíž je v mýtech zobrazována jako žena. Jelikož prochází metamorfózou, je podobně jako jiná zvířata, která jí procházejí nebo svlékají kůži, považována za symbol nesmrtelnosti. Věřilo se, že proces svlékání kůže je ve skutečnosti smrtí a vzkříšením do nového života.²⁷ Tato víra je ovlivněna taoismem, kde se také svlečený kokon cikády používá jako elixír nesmrtelnosti. U cikády pro tento jev existuje i buddhistický výklad, který tvrdí, že cikáda, která se prokouše ven z kokonu a vylétne, odhodí všechnu trýzeň života, a proto symbolizuje dosažení nirvány.²⁸

V minhwa najdeme cikádu např. na obraze angínovníku a cikády od malířky Sin Saimdang. Jedná se o obraz se štíhlou rostlinou angínovníku uprostřed obrazu. Na stonku

²⁶ Nue kchiugi. In: Munhwa jusan chänöl [online].

²⁷ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 264

²⁸ Ibid. Str. 265

květiny sedí cikáda a kolem poletují dva motýli. Pod rostlinou sedí žába. Symbolika cikády zde vychází z homofonního čtení čínského znaku pro cikádu 蟬 (korejsky 선, sŏn) a pro taoistického nesmrtelného 仙 (korejsky 선, sŏn).²⁹ (obr.2)

Obrázek 2³⁰

3.3 Cvrček

V korejském folkloru cvrček oznamuje příchod podzimu. Na podzim leze lidem do domů, proto je na rozdíl od ostatního hmyzu považován za familiární zvíře. Zvuk, který vydává, reflektuje psychiku a pocity obyvatel domu a povahu podzimu – osamění, smutek, který je často specifikován jako ženský smutek, bolest a smrt. Jeho krátký život k jejímu významu přidává ještě pomíjivost.³¹ Roli cvrčka jako symbol podzimu můžeme pozorovat v minhwa Čchočchungdo, jejichž nejznámějším příkladem jsou obrazy od malířky Sin Saimdang.³² (obr.3)

²⁹ Ibid. Str. 266

³⁰ Sin Saimdang. Chochungdo. In: Hankuk munhwa sangčing sačŏn. Str. 266

³¹ Ibid. Str. 80

³² KIM, Jŏnghak. Minhwa. Str. 55–56

Obrázek 3³³

3.4 Červ

Červ se objevuje v mýtu o zakladateli státu Pozdní Päkče Kjönhwõnovi. Dceři z bohaté rodiny každý večer vstupoval do ložnice muž oblečený ve fialovém oblečení a odcházel až s rozbřeskem. Když to dcera řekla svému otci, poradil jí, ať mu do oblečení zabodne jehlu s dlouhou nití. Druhý den, když následovali nit, našli obrovského červa se zabodnutou jehlou uprostřed. Z tohoto spojení se narodil chlapec, který se v pěti letech sám pojmenoval Kjönhwõn.

Podobných příběhů, kde se zvířata mění na lidi a plodí děti je v Koreji mnoho. Obzvláště často to můžeme pozorovat u zakladatelů států, kteří jsou často potomci draků nebo se rodí z vajec, což jim dodává předpoklady pro uskutečnění velkých činů. V tomto mýtu tedy můžeme červa považovat za zázračné zvíře. Díky svému vzhledu je červ

³³ Sin Saimdang. Čchočchungdo. In: Hankuk munhwa sangčing sačõn. Str. 80

falickým symbolem, a proto se zde mění v muže. Červ je také kvůli své schopnosti regenerace spojován s nesmrtelností.³⁴

3.5 *Drak*

Drak je pátým zvířetem zvěrokruhu. Se západním drakem nemá příliš společného. Jedná se o vodní božstvo, které žije v každém moři, jezírku, řece nebo jiné mase vody. Ovládá také déšť a vítr, proto se při dlouhém suchu se k němu lidé modlili a konali obřady za déšť. Jako božstvo je silně spjatý se zemědělstvím, ve kterém na dešti velmi záleží kvůli úrodě a následném živobytí rolníků.³⁵

Drak se objevuje v mnoha zakladatelských mýtech a pohádkách. V těchto příbězích je nejčastěji zobrazován v podobě Dračího krále, od kterého odvozovalo svůj původ mnoho královských rodů. Objevuje se tak v mýtech o Hāmosuovi, otci zakladatele Kogurja Čumonga, který si vzal dračí princeznu,³⁶ o Čakdžegönovi, dědovi zakladatele státu Korjō, který si rovněž vzal dračí princeznu³⁷ nebo v pohádce o Wang Sōnghjōnovi, synovi Dračího krále, který se stal čínským císařem.³⁸ Od draka můžeme také odvodit původ královny Arjōng, manželky zakladatele Silly Paka Hjōkkōseho, kterou porodila dračice proměněná ve slepici³⁹ nebo krále Tcharhāa, zakladatele sillského rodu Sōk, který přijel do Silly po moři z dračího království.⁴⁰ Odvození původu rodu od silného zvířete jako je drak, dává zakladatelům států v mýtech nejen předurčení k velkým skutkům, ale nadpřirozená až božská podstata jejich předka jim dodává legitimitu k vládnutí. S drakem je v Číně od dynastie Chan spojena také symbolika císaře.⁴¹ O drakovi se také věřilo, že dokáže měnit svou velikost od červa až po takovou velikost, kterou zakryje celý svět, proto můžeme na spojeného s drakem považovat i zakladatele státu Pozdní Päkče Kjōnhwōna, který je potomkem červa.⁴²

³⁴ Hankuk munhwa sangčing sačōn. Str. 545

³⁵ Ibid. Str. 485

³⁶ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 22–26

³⁷ Ibid. Str. 174–177

³⁸ PUCEK, Vladimír a Josef KREMLÁČEK. Korejské pohádky. Str. 152-158

³⁹ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 40–42

⁴⁰ Ibid. Str. 113–116

⁴¹ EBERHARD, Wolfram a Eva ČERNÁ. Lexikon čínských symbolů: obrázková řeč Číny. Str. 55

⁴² Hankuk munhwa sangčing sačōn. Str. 486

Dále draka najdeme v pověsti o postavení devítistupňové pagodě v klášteře Žlutého draka. Mnich Čadžang cestoval do Číny, kde si nejen prohloubil své vědomosti o buddhismu, ale také mu náhodný světec poradil, že v silském klášteře Žlutého draka je třeba postavit devítistupňovou pagodu. To pomůže Sille nejen docílit míru, ale také podrobit si okolní země. Čadžang nelenil, a běžel vše oznámit královně. Pagodu postavil stavitel z Päkče. Zdráhal se ji však dostavět, poněvadž se bál o osud své země. Když se však na klášter z ničeho nic snesla hustá mlha a stavitel uviděl neznámé muže bez menší zátěži zvedat pilíře, pochopil, že osudu nemá jak zabránit.⁴³

Drak zajišťuje harmonii vesmíru a objevuje se jako ochranné božstvo nejen ve folkloru, ale také v buddhismu. V pověsti o devítistupňové pagodě plní také funkci ochrany státu.

Drak se objevuje i v podobě příšery Imugi. Přebývá v hlubokých vodách a pokud se nemůže proměnit v draka, je zlý a ubližuje lidem.⁴⁴

Zobrazení draka je složité, protože jeho vzhled se velmi různí. Má schopnost měnit svůj vzhled, proto existuje mnoho variant, které lze zobrazit.⁴⁵ Modrozelený drak je součástí Sansin, čtyř svatých zvířat, kde symbolizuje východ. V minhwa bývá zobrazen Dračí král a jeho palác, popř. dva draci s kouzelnou perlou, což je symbolem hromu a deště.⁴⁶ (obr. 4)

⁴³ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 134–137

⁴⁴ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 487

⁴⁵ Ibid. Str. 490

⁴⁶ EBERHARD, Wolfram a Eva ČERNÁ. Str. 56

Obrázek 4⁴⁷

3.6 Fénix

Východoasijský fénix se fénixovi v západním pojetí příliš nepodobá. Jeho vzhled je popisovaný tak, že má zobák slepice, bradu vlaštovky, krk hada, záda želvy, Dračí vzor a rybí ocas. Roste mu pětibarevné peří a zpívá v tónech pentatonické stupnice. Hnízdí na pavlovní a živí se ovocem z bambusu.⁴⁸

S fénixem je v mýtech spojována dračice – slepice, která v pověsti o zakladatelích státu Silla porodí královnu Arjōng.⁴⁹ Nastávající královnu státu Kaja za králem Suro také dovedli fénixové.⁵⁰

⁴⁷ [bez názvu]. In: KIM, Jōnghak. Minhwa. Str. 11

⁴⁸ Hankuk munhwa sangčing sačōn. Str. 355.

⁴⁹ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 35

⁵⁰Ibid. Str. 48

Podstata fénixe jako posvátného ptáka ve společnosti starověké Koreji nebyla příliš silně rozšířena, proto je jeho symbolika převážně převzata z Číny.⁵¹ Jeho zobrazení ve výše zmíněných mýtech by se dalo spojit s fénixem symbolizujícím v Číně císařovnu,⁵² poněvadž v obou případech přivádí nastávající královnu každého státu. Zjevením fénixe se také vyznačuje éra prosperity a míru při vládě osvětleného panovníka,⁵³ kterou zakladatelé obou států nepochybně nastolili.

Fénix patří spolu s kirinem, želvou a jeřábem mezi čtyři svatá zvířata a také mezi zvířata světových stran. Červený fénix je ochráncem jihu. V obou těchto podobách ho můžeme najít ve starověkých korejských hrobkách.⁵⁴

Je také symbolem šťastného manželství, proto byl motiv páru fénixů populární ve formě výšivky na polštářích, ale i v minhwa.⁵⁵ (obr. 5)

Obrázek 5⁵⁶

⁵¹ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 355.

⁵² EBERHARD, Wolfram a Eva ČERNÁ. Lexikon čínských symbolů: obrázková řeč Číny. Str.63

⁵³ Ibid. Str. 63

⁵⁴ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 358

⁵⁵ Ibid. Str. 355

⁵⁶ [bez názvu]. In: Wölgan minhwa [online].

3.7 *Had*

Had je páté zvíře zvěrokruhu.

Hada najdeme v čedžuském mýtu Čchasa ponpchuri. Smrtka Kangnim místo sebe pošle na svět vránu, aby vykonávala její práci. Vrána je však rozptýlena a upustí Kangnimovu knihu duší, kterou had sežere a stane se nesmrtelným. Had se v čedžuských šamanistických mýtech objevuje poměrně často.⁵⁷

V pevninských mýtech had vystupuje v pověsti o smrti prvního panovníka Silly, Paka Hjökköseho. Pak Hjökköse se po 61 letech vlády vznesl do nebes. Po sedmi dnech jeho tělo spadlo zpět na zem. Zemřela i královna Arjōng. Lidé chtěli části krále pohřbít do jedné hrobky, ale k ostatkům se připlazila velká zmije a zabránila jim v tom. Museli tedy vykopat pět různých hrobů.⁵⁸

Hadova nesmrtelnost nepochází pouze z knihy duší. Věřilo se, že má sám božskou podstatu. Jelikož si v zájmu svého růstu svléká kůži, existuje pověra, že se jedná o smrt, ze které je pokaždé vzkříšen, a tedy žije věčný život. Had s mnoha mláďaty nebo vejci symbolizuje hojnost a úrodu, proto se objevuje obzvláště v čedžuských mýtech. Také v příbězích o vesnických svatyních často figuruje hadí bůh jako hlavní bůh oblasti.⁵⁹

Existují i příběhy, ve kterých had vystupuje jako negativní symbol. V pohádce o vděčném bažantovi hlavní hrdina zachrání bažanta ze spárů hada, kterého střelí do oka a zabije. Když na večer hledá místo k noclehu, narazí pouze na malou chalupu, kde bydlí samotná žena, která ho pozve k sobě. Žena se ale změní ve zmiji a chce muže uskrtit za to, že jí zabil druha. Jedině pokud zazní zvon z blízkého chrámu, znamená to, že její druh je naživu a muže neuškrtní. Zvon opravdu třikrát zazněl a muž utekl. Na zvon zazvonil bažant, který se muži chtěl odvděčit za svou záchranu, ale zemřel.⁶⁰ Motiv bažanta a hada se opakuje i v pohádce o chlapci, jehož otcem byl zlatý bažant. Na cestě za svou nastávající chlapec potkal hada, který chtěl jeho otce ulovit a teď se na něm chce pomstít. Chlapec se podaří hada přemluvit, aby počkal až do jeho svatby. Po svatbě se podaří jeho manželce hada přelstít, takže padne mrtev a chlapec je zachráněn.⁶¹

⁵⁷ Ibid. Str. 326

⁵⁸ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 42

⁵⁹ Hankuk munhwa sangčing sačōn. Str. 326

⁶⁰ BIČIŠŤOVÁ, Jaroslava. Ze země jitřní svěžesti: korejské lidové pohádky a povídky, přísloví. Str. 61–63

⁶¹ PUCEK, Vladimír a Josef KREMLÁČEK. Korejské pohádky. Str. 45–50

Had je symbolem zla kvůli své nebezpečnosti a nevyzpytatelnosti. Negativní světlo na něj vrhá také jeho buddhistický význam. Objevuje se v lotosové sútře jako symbol pokušení a chtíče.⁶²

Had je také v korejském folkloru spojován s drakem, v kterého se po určité délce života mění, např. v pohádce o stonožce.⁶³

Hadovi jsou odedávna přisuzovány nadpřirozené schopnosti jakožto bohovi země. Proto byl objektem respektu a strachu. Takto je zobrazován na nástěnných malbách v kogurjōských hrobek, např. s lidskou hlavou a tělem hada. Na nejstarší nástěnné malbě v kogurjōské hrobce Samsilčong můžeme vidět dva propojené hady s významem narození.⁶⁴

3.8 Husa

Husa se vyskytuje v příběhu ze 43. roku vlády krále Sidžo ve státě Päkče. Do královského paláce vletělo sto hus. Když se král ptal věštce na význam této události, řekl, že husa reprezentuje lid, takže v budoucnosti přijdou do Päkče lidé z daleka. Toho roku přesídlilo do Päkče asi dvacet domácností ze státu Okčō a král je přijal.⁶⁵

Dále se husa objevuje v pohádce o synech, kteří se vydali na cestu pro lék pro svou nemocnou matku. Na hoře Samsinsan rostl ženšen, který byl jediným lékem na matčinu nemoc. K hoře bylo třeba přelout moře a mladší bratr se přes ně vydal. Starší bratr zůstal na břehu, kdyby se mladší z cesty nevrátil. Mladší bratr ale měl dobré srdce, takže se mu rostlina brzy ukázala. Když se vrátil na pevninu, jeho bratr mu zalhal, že byl na cestě příliš dlouho a matka již zemřela. Ve nestřeženém okamžiku ho oslepil, srazil do moře, a i s kořenem ženšenu utekl zpět k matce. Té vysvětlil, že bratr utekl hned první den cesty. Matka byla zklamaná, ale ženšen ji rychle uzdravil z nemoci. Mladšího bratra mezitím moře vyneslo někam na břeh, kde si vyrobil bambusovou flétnu. Jeho hraní se lidem líbilo tak moc, že se zpráva o něm dostala až na královský dvůr. Tam ho povolali a hrál princezně pro potěšení. Uzdravená matka stále nemohla uvěřit tomu, co jí řekl starší bratr, takže napsala dopis, který poslala po huse, jež mladší bratr zachránil před dravcem. Když k němu husa doletěla, postesknul si k božstvu hory Samsin, že si nemůže dopis přečíst.

⁶² Hankuk munhwa sangčing sačōn. Str. 327

⁶³ BIČIŠŤOVÁ, Jaroslava. Ze země jitřní svěžesti: korejské lidové pohádky a povídky, přísloví. Str. 88–90

⁶⁴ Hankuk munhwa sangčing sačōn. Str. 330

⁶⁵ Ibid. Str. 103

Božstvo se slítovalo, bratr procitnul a po přečtení dopisu okamžitě vyrazil zpět k matce. Staršímu bratrovi odpustil s princeznu, která si ho oblíbila, se oženil.⁶⁶

V mýtech je husa také posel boha nebes nebo také médium, které roznáší božský oheň po hvězdách.

Ve všech těchto případech vidíme husu jako posla, ať už nebes nebo obyčejných lidí. Tato vlastnost je jí prisuzována, protože létá mezi nebem a zemí. Husa je také považována za ptáka, který předává zprávy. Kvůli své migraci do teplejších oblastí na zimu upozorňuje na příchod podzimu.⁶⁷

V lidovém malířství je husa často zobrazována letící s rákosem v zobáku. Protože znak pro rákos 蘆 (korejsky 로, ro) a pro stáří 老 (korejsky 로, ro) zní stejně a znaky pro husu 鴈 (korejsky 안, an) a klid 安 (korejsky 안, an) také, vyjadřuje přání klidu ve stáří. Noando, jak byly tyto obrazy nazývány začal jako první malovat malíř I Čing, ale motiv se rozšířil i do lidové malby.

Husa s rákosem byla také oblíbeným námětem na paravány. Tyto paravány často bývaly z černé látky zdobené zlatou barvou. V domech bohatých rodin se umísťovaly do pokoje, kde se vykonávaly obřady.⁶⁸ (obr.6)

Husu tedy v umění můžeme považovat především za symbol klidu. V případě paravánů husa plní stejnou funkci, ale také nese konfuciánský význam dodržování postavení a řádu. Tato symbolika vychází z hus táhnoucích na jih, které přesně znají a dodržují své místo v letové formaci.⁶⁹

⁶⁶ PUCEK, Vladimír a Josef KREMLÁČEK. Korejské pohádky. Korejské pohádky. Str. 121–125

⁶⁷ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 103

⁶⁸ Ibid. Str. 105

⁶⁹ Ibid. Str. 103

Obrázek 6⁷⁰

3.9 Jelen

Jelena najdeme v korejských příbězích poměrně málo. Objevuje se v zakladatelském mýtu o Čumongovi, zakladateli království Kogurjō. Po tom, co Čumong uprchl svým pronásledovatelům, usadil se v kraji Čolbon. Jednalo se o úrodný kraj, proto se Čumongovi zamlouval pro zbudování centra své říše. Po nějakém čase zjistil, že na horním toku řeky, která protékala kolem, se nachází království jménem Pirjuguk. Čumong a král Pirjuguku spolu soutěžili o to, který z nich by se měl stát poddaným toho druhého. Po mnohém poměřování se Čumong jednoho dne vydal na lov a chytil bílého jelena. Tomu slíbil, že ho pustí, pokud vyvolá liják, která způsobí potopu v Pirjuguku. Jelen troubil, až ho nebesa vyslyšela a v Pirjuguku se opravdu strhla potopa. Král Pirjuguku se sotva spasil a nedlouho po konci záplav se rozhodl se vzdát a připojit svůj stát ke Kogurju.⁷¹

Pohádka o vděčném jelenovi vypráví příběh matky a syna, kteří žili hluboko v horách a byli velmi chudí. Syn se snažil matce pomáhat, ale často neměli jídlo pro ně oba, proto se syn rozhodl, že potají odejde z domu. Vydal se tedy do okolních hor. Šel, až potkal jelena, který mu zvednul kopýtko. Chlapec pochopil, že jelen potřebuje z kopyta vytrhnout trn, takže mu pomohl. Jelen ho potom zavedl dál do lesa a zmizel. Když chlapec hledal na místě, kde jelen zmizel, objevil zlatožlutého chlapečka, který ho vybízel, aby si

⁷⁰ Reeds and Geese. In: Philadelphia Museum of Art [online].

⁷¹ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 27–35

ho vzal. Syn ho tedy uchopil a běžel zpět k matce. V jejich domě se chlapec proměnil na kořen ženšenu, takže z něho syn matce připravil jídlo a pití a lék slabou matku posílil. Také je každý rok navštěvovat jelen a přinášel jim bohatství.⁷²

V Koreji je jelen uznávaný jako posvátné zvíře na stejné úrovni jako bájný kirin. V pohádkách se často objevuje jako hodné zvíře, které oplácí laskavost druhých.⁷³ V mýtu o Čumongovi se jelen objevuje jako médium mezi zemí a nebesy, zvíře, které ovládá šamanistickou sílu.⁷⁴ V pohádce má podobnou roli, protože ví informace, které jsou lidem skryté, ale zároveň se zde objevuje výše zmíněný aspekt oplácení dobrých skutků.

Jelen je také důležitým zvířetem, které se objevuje v šamanistické víře s významem nesmrtelnosti.⁷⁵ Může žít až tisíce let. V tisíci letech se mění na modrozeleného jelena, po další pěti letech v bílého a po dalších pěti letech v černého, poté se stává nesmrtelným. S tímto významem se vyskytuje na minhwa Sipdžangsängdo, obrazy 10 symbolů věčného života. Tento druh minhwa byl vhodným pro blahopřejné obrázky, popř. paravány na oslavu 60. narozenin. Motiv se také používal v palácích jako pozadí trůnu, symbolizující autoritu.⁷⁶(obr.7)

⁷² BIČIŠŤOVÁ, Jaroslava. Ze země jitřní svěžesti: korejské lidové pohádky a povídky, přísloví. Str. 104–106

⁷³ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 394

⁷⁴ Ibid. Str. 393

⁷⁵ Ibid. Str. 393

⁷⁶ KIM, Jönggak. Minhwa.Str. 65–69

Obrázek 7⁷⁷

3.10 Jeřáb

Jeřáb je velký bíločerný pták neodmyslitelně spojený s folklorem ve východní Asii.

Najdeme ho v pohádce o obrovi, který unesl královské dcery. Jeden udatný šlechtic se je vydal hledat. Po roce hledání se mu zjevil duch hor v podobě starce doprovázeného tygrem, dojatý jeho vytrvalostí. Proto mu poradí, že princezny musí hledat v podzemní říši, kde obr, který princezny unesl, žije. Šlechtic se tedy do země spustí s pomocí svých sluhů. Tam princezny najde a díky jejím radám a kouzlům ducha hor se mu podaří obra přemoci a

⁷⁷ Ten Longevity Symbols. In: Philadelphia Museum of Art [online].

princezny zachránit. Princezny však sluhové z podzemí vytáhnou, ale šlechtice z chamtivosti po odměně tam nechají. V tu chvíli šlechtici znovu pomůže duch hor a poskytne mu jeřába, který hlavního hrdinu vyveze zpět na zem.⁷⁸

V tomto příběhu můžeme pozorovat jeřába jako transcendentní zvíře. Hlavní hrdina ho zde používá jako způsob dopravy mezi dvěma světy. V korejském folkloru se jeřáb v tomto významu objevuje jako vozidlo taoistických nesmrtelných. Proto jsou jeřábi také opovažováni za svaté.⁷⁹

Jeřáb je také jedním ze symbolů věčného života. Jako jeden z nich se objevuje v pohádce o dvou dřevorubcích, Ko a Pakovi. Ko byl hodný a pracovitý, zatímco Pak druhé lstil. Jednoho dne šel Ko do lesa pracovat sám a potkal světýlko, které ho dovedlo k záhadnému mužičkovi. Mužiček ale věděl, že Ko pilně pracuje a obětuje duchovi hor, věnoval mu proto za odměnu malý jadeit, se kterým mu bylo k dispozici všech deset symbolů věčného života. Jsou jimi jelen, jeřáb, želva, bambus, borovice, slunce, mraky, hory, voda a ženšen. Jejich služeb si však nemohl užívat příliš dlouho, poněvadž se mu Pak jadeit pokusil ukrást a během toho se kámen ztratil.⁸⁰

Deset symbolů věčného života jsou symboly s významem dlouhého života nebo nesmrtelnosti.⁸¹ Díky tomuto pozitivnímu významu to činí z jeřába velmi populární motiv nejen v příbězích, ale v umění obecně. Symbolika jeřába ve všech těchto okruzích je ovnlivněna vulgárním taoismem.

V lidové malbě se objevují oba výše zmíněné motivy jeřába. Jeřába vezoucího taoistického nesmrtelného můžeme najít na nástěnné malbě na stropě kogurjöské hrobky Sasinčchong. Tento motiv se zde objevuje spolu s různými bohy také se vezoucími na šťastných zvířatech. Nesmrtelní mají drdoly sepnuté peřím a mají na sobě rozevláté oblečení.

V období Čosön bylo deset symbolů věčného života častým námětem nejen jako minhwa, ale také jako výšivky, lidové řemeslné výrobky, architektonické prvky, keramika apod. Paravány s tímto motivem se hodily jako výzdoba oslavy vysokého věku. Jeřáb byl také zobrazovaný pouze s borovicí.⁸² (obr. 8)

⁷⁸ PUCEK, Vladimír a Josef KREMLÁČEK. Korejské pohádky. Str. 29–38

⁷⁹ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 240

⁸⁰ BIČIŠŤOVÁ, Jaroslava. Ze země jitřní svěžesti: korejské lidové pohádky a povídky, přísloví. Str. 32–35

⁸¹ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 240

⁸² Ibid. Str. 243

Obrázek 8⁸³

3.11 *Kachnička mandarinská*

Kachničky jsou monogamními ptáky. Pokud jeden z páru zemře, druhý truchlí, nejlí, a také zemře. Kvůli tomu kachničky v Koreji symbolizují manželskou lásku a pouto.

V korejském folkloru se neobjevuje jako postava v příbězích, ale vyskytuje se jako subjekt mnoha pověr a rčení. Např. pokud se ve snu manželky objeví neznámá kachnička, výkladem je, že si manžel našel jinou ženu. Pokud se ve snu objeví pár kachniček, ale rozletí se každý na jinou stranu, oznamuje to rozchod páru nebo že se manžel k manželce

⁸³ Cranes and Pines. In: Brooklyn Museum [online].

nechová dobře. Rčení o kachničce, která potkala zelenou vodu, znamená nalezení správného partnera, kachnička bez dvojice potom označuje osamělého člověka.⁸⁴

Kachnička jakožto symbol šťastného manželství je ovšem velmi produktivním symbolem v lidovém umění. Z období Korjŏ pochází kadidelnice s víkem ve tvaru kachního samce, která nese význam přání šťastné rodiny. V minhwa z období Čosŏn se kachnička mandarínská objevuje na obrazech žánru Hwadžodo, obrazech květin a ptáků. I zde ji obvykle můžeme vidět v páru znázorňujícím manželskou lásku. Tento motiv byl také častý ve formě výšivky na polštáře novomanželů, kde obvykle můžeme vidět pár kachniček s devíti mládřaty.

Podobným motivem s odlišným významem je kachnička plující na vodě s lotosy. Kachnička zde symbolizuje milovaného syna, takže celý obraz vyjadřuje přání narození mnoha význačných synů. Kachnička sedící na odkvetlém lotosu symbolizuje syna, který složí státní zkoušky.⁸⁵ (obr. 9)

⁸⁴ Ibid. Str. 495

⁸⁵ Ibid. Str. 496

Obrázek 9⁸⁶

⁸⁶ Jönhwado. In: KIM, Jönghak. Minhwa. Str. 54

3.12 Kapr

Kapr je sladkovodní ryba.

Schopnost měnit se v kapry mají obvykle Dračí králové, jejich děti a jiná vodní božstva. To můžeme pozorovat např. v pohádce o psovi a kočce, kde jejich pán vyloví syna Dračího krále v podobě kapra, ale vrátí ho zpět do vody a je svůj skutek odměněn⁸⁷ nebo v pohádce o synovi stonožky s velmi podobnou zápletkou týkající se dcery Dračího krále.⁸⁸

Právě protože je kapr spřízněný s drakem, symbolizuje úspěch.⁸⁹ Tato symbolika se obvykle váže k motivu dvou nebo více kaprů, kteří plavou ve vodě a vyskakují nad ni. S úspěchem jsou také spojené obrazy s názvem Ryba plave proti proudu k Dračí bráně.⁹⁰ Tento motiv je založený na čínské legendě, ve které se říká, že ryba, která doplave ve Žluté řece k bráně Longmen (Dračí bráně), kde se promění v draka.⁹¹ Obrázek je blahopřáním k prvnímu místu při skládání státních zkoušek Kwagö. Kapr s leknínem nese význam bohatství a ušlechtilosti.

Také existují obrázky kapra, který vyskakuje z vody, spolu se zakem japonským, kotvicí plovoucí a rdesnem pepříkem. Zako zde symbolizuje žití daleko od domova, kotvice potulování a znak pro rdesno 蓼 (korejsky 蓼, rjo) a ukončit 了 (korejsky 了, rjo) mají stejnou výslovnost. Celý obraz zde má význam dokončení studia a kapr dodává význam úspěchu. Pokud na jednom obraze najednou uvidíme Zaka, závitku mnohokořennou, kapra, rdesno pepřík, lotos, kachničku, husu a rákost, znamená to pilné studium a jeho ukončení, složení státních zkoušek a získání úřadu, zplození mnoha dětí a klid a radost ve stáří.⁹²

Obrázky minhwa s motivem kapra se také používaly jako šamanistická léčba onemocnění očí. Obrázek kapra se přilepil na sloup nebo hlavní dveře domu a propíchly se mu oči jehlou nebo hřebíkem. Věřilo se, že tím se oči vyléčí.⁹³

⁸⁷ BIČIŠŤOVÁ, Jaroslava. Ze země jitřní svěžesti: korejské lidové pohádky a povídky, přísloví. Str. 78–81

⁸⁸ Ibid. Str. 88–90

⁸⁹ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 509

⁹⁰ Ibid. Str. 511

⁹¹ Ibid. 509

⁹² Ibid. Str. 511

⁹³ Ibid. 509

Obrázek 10⁹⁴

3.13 Kočka

V korejském folkloru je kočka považována za ochránce domu. Je jí přezdíváno strážce, který chytá zloděje, protože chytá myši a tím pádem chrání obilí, ovoce, bource morušového a jiné způsoby obživy. Kromě ochrany domu v tomto smyslu také chrání domy proti duchům. Za vlády krále Hjōndžonga v období Čosōn se v paláci objevily bílé myši, což způsobilo v dalším roce alespoň dvě nešťastné události. Proto se začaly hojně

⁹⁴ Fish Carps in a Lotus Pond. In: Los Angeles County Museum of Art [online].

chovat kočky, které chytaly myši a přemohly tím ducha nemoci v jejich podobě. Ze stejného důvodu se na oba okraje hřebenů střech dávaly tašky ve tvaru kočičí hlavy. Čínský znak pro kočku 猫 (korejsky 묘, mjo) je složeninou znaků 犛 (korejsky 豸, čchi) pro bájně zvíře häthä, které dokáže rozlišovat mezi dobrem a zlem a zlo trestá probodnutím svými rohy, a 苗 (korejsky 艹, mjo) s významem výhonku, ale také lovit. Dohromady tvoří význam „lovec, který chytá a požírá zlo“. Kočka funguje proti zlým duchům i v tradiční medicíně. Když o půlnoci bylo slyšet volání něčího jména a dotyčný vyšel ven, ale nikoho neviděl, znamenalo to, že dotyčného volal duch. V tu chvíli člověk onemocněl a jako jediný lék fungovala šťáva z vařené kočky.⁹⁵

V Koreji neexistuje mnoho příběhů o kočkách. Jedinou legendou je příběh o kočce a psovi. Syna Dračího krále přeměněného na kapra chytil rybář do sítě. Za to, že ho rybář nechal jít mu věnoval kouzelnou perlu a z rybáře se stal bohatý člověk. Stará podomní prodavačka rybářovi bohatství záviděla a perlu mu ukradla. Rybářův pes a kočka chtěli rozzlobeného pána pomstít, tak se potají vkradli do domu. Kočka vzala myšího krále jako rukojmího, a ten jí hned prozradil, kde je perla schovaná. Kočka vzala perlu, nasedla psovi na hřbet a plavali zpět domů přes řeku. Jenže kočce perla vypadla z tlamy. Pes po přeplavání utíkal zpět domů, ale kočka perlu našla leklé rybě v žaludku a donesla jí domů. Proto mohla spát v domě, zatímco pes mohl spát venku.⁹⁶

V příběhu o vzniku koček lukostřelec zabije tři tygry. Jednomu z nich rozpáře břicho a z něj vyndá první dvě kočky na světě. Hrdinovi, který se posléze stal vrchním velitelem války, kočky nakonec pomohou vyhrát válku a od té doby jsou pokládány za posvátné.⁹⁷ Ačkoliv je v tomto příběhu na kočky pohlíženo pozitivně, jejich příbuznost k tygrům byla obvykle chápána negativně. Existuje pořekadlo, které tvrdí, že když kočka přejde někomu přes cestu, je to špatné znamení, protože je sestřenice tygra. Obecně v lidových pověrách a šamanistických praktikách vystupuje kočka v negativním světle.⁹⁸

Jako záporné zvíře vystupuje kočka i v buddhismu. Jeden mnich žebral u něčího domu. Z něj vyšla stará žena a řekla mu, že jí právě zemřeli manžel a dcera ve stejnou chvíli. Když mnich vstoupil do domu, uviděl vedle sebe ležet mrtvého otce, dceru, kočku a hada. Dceři se udělal na prstě udělal otok, který se rychle zvětšoval, nafouklo se jí břicho a

⁹⁵ Ibid. Str. 57

⁹⁶ Ibid. Str. 58

⁹⁷ BIČIŠŤOVÁ, Jaroslava. Ze země jitřní svěžesti: korejské lidové pohádky a povídky, přísloví. Ze země jitřní svěžesti: korejské lidové pohádky a povídky, přísloví. Str. 60

⁹⁸ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 58

během chvíle zemřela. Uštknul jí totiž had, kterého chytila kočka, ale sežrala jenom půlku. To rozčílilo otce a snažil se kočku zabít. Kočka mu po něm skočila, prokousla mu krk, zatímco on kočku probodnul nožem. Mnich jí vysvětlil, že když jsou hříchy jich třech tak závažné, pokud jejich duše nebudou upokojeny, budou se neustále převtělovat. Potom spálil mrtvoly, hada a kočku pohřbil do jednoho hrobu. V buddhismu se všechna setkání i rozloučení vysvětlují principem podmíněného vznikání. Dcera, otec, kočka a had se v tomto životě potkali kvůli špatnému osudu v minulém životě. Ten se v tomto životě naplnil jejich hříchem, kvůli kterému se bude opakovat i v budoucím.⁹⁹

Naopak v konfucianismu se kočka objevuje v kladném světle. Na začátku období Čosön Sujang tägun, pozdější král Sedžo, svrhnul krále Tandžonga a dostal se sám na trůn. Dostal absces, tak odešel do kláštera se léčit a odpočívat. V klášteře potkal jedno z mnoha převtělení bódhisattvy Maňdžušího a jeho pomocí se vyléčil. Aby ho poctil a poděkoval mu, vytvořil si jeho podobiznu a chtěl se mu poklonit. V tu chvíli se objevily dvě kočky a tahali ho za lem kabátku, takže nemohl. To se třikrát opakovalo. Podíval se zpět před sebe na novice, který přišel. Blízko něj se schovával vrah, který plánoval navrátit trůn Tandžongovi. Proto v tomto klášteře nechal postavit dvě sochy oddaných koček, aby ocenil jejich laskavost.

Král Sukčong choval v paláci zlatou kočku. Když zemřel, kočka přestala jíst a také zemřela. Lidé ji obdivovali za její loajalitu, tak ji pohřbili u cesty k Sukčongově hrobce. V těchto dvou pověstech se kočka ukazuje jako loajální a nápomocné zvíře. Dodržuje ctnosti konfuciánského muže čchung a ũi, oddanost panovníkovi a loajalitu, takže ji zde můžeme považovat za vzorové zvíře.¹⁰⁰

Korejský pohled na kočku je ambivalentní. Sice je považována za ochránce obživy i domu proti negativním vlivům, její podstata šelmy na ní vrhá negativní světlo, a proto je brána jako pomstychtivé a podlé zvíře.

Motiv kočky se objevuje často i v malířství. Malíř Pjön Sangbjök maloval obzvláště dobře slepice a kočky. Jeho mjodžakdo zobrazuje jednu kočku lezoucí po stromě za vrabci na větvi a druhou, která je ze země pozoruje. Tento obraz vyjadřuje hbitost a rychlost kočky.

Obraz kočky s vrabcem může také být blahopřáním k sedmdesátým narozeninám. Znak pro kočku 猫 (korejsky 묘, mjo) a pro sedmdesátiletého 耄 (korejsky 모, mo) zní

⁹⁹ Ibid. Str. 59 a 60

¹⁰⁰ Ibid. Str. 59

v čínštině stejně a vrabec 雀 (korejsky 작, čak) a straka 鵲 (korejsky 작, čak) zní stejně a straka symbolizuje štěstí. Proto obraz může mít toto užití. (obr. 11)

Pokud je kočka na obraze v kombinaci s motýlem, jedná se také o blahopřejný obraz k sedmdesátým anebo osmdesátým narozeninám. I toto je založeno na podobnosti výslovnosti jednotlivých čínských znaků. Co se týče kočky, jedná se o stejnou shodu jako u výše zmíněného blahopřání. Znak pro motýla 蝶 (korejsky 접, čop) a osmdesátiletého 耄 (korejsky 질, čil) jsou zde propojeny.¹⁰¹ Kočka je tedy v umění považována za pozitivní symbol.

Obrázek 11¹⁰²

¹⁰¹ Ibid. Str. 62

¹⁰² Mjočakdo. In: Encyclopedia of Korean Culture [online].

3.14 Králík

Králík je čtvrté zvíře zvěrokruhu.

Objevuje se v pohádce o zajíci a želvě. V této pohádce je třeba pro vyléčení nemocného Dračího krále sehnat králičí játra. Pro tento úkol se nabídne želva, a také díky léčce králíka do paláce přivede. Králík na poslední chvíli zalže a vysvětlí všem, že játra omývá v řece a nechává doma. Nakonec se mu podaří všechny přesvědčit a želva ho doveze zpět na břeh, kde se jí králík vysměje a uteče.¹⁰³

O králíku se také v Koreji vyskytuje mýtus převzatý z Číny, že žije na měsíci a stlouká tam rýžové koláčky, popř. lék nesmrtnosti.¹⁰⁴

Králík má v prvním příběhu roli mazaného podvodníka. V této roli se v korejské folklorní tvorbě objevuje poměrně často, obvykle i v podobné situaci. Používá svůj důvtip, aby se zachránil před jistou smrtí, a funguje tak jako protipól tygra, který v tomto případě vystupuje jako hlupák.¹⁰⁵ V druhém případě králík reprezentuje ženský princip stejně jako měsíc. To se projevuje i ve víře, že existují jen králičí samice, které zabřeznou olizováním očí a mladé plivou z pusy.¹⁰⁶ Můžeme v tom vidět podtext homosexuality.¹⁰⁷ Tento příběh je také ovlivněný taoismem, což se projevuje v části o léku nesmrtnosti.

Králík žijící na měsíci je několika způsoby přenesený i do jeho zobrazení. Bílý nebo jadeitový králík vyjadřuje plodnost. Na měsíci nežije jen králík, společníka mu dělá ropucha. Objevují se v páru v kogurjorských hrobkách a na taškách sillských domů. Ropucha zde reprezentuje muže a spolu symbolizují ducha měsíce. Stejně tak se objevuje v páru s druhým králíkem na obrazech minhwa z období Čosön. V tomto případě ho můžeme často vidět pod skořicovníkem a s hmoždířem, poněvadž se zde opakuje motiv stloukání léku nesmrtnosti. (obr. 12) Na rozdíl od domněnky, že králík existuje pouze v samičí podobě, zde druhý králík také vyjadřuje mužský protipól a obraz tak symbolizuje manželskou lásku. Králíka také můžeme vidět ve starověkých hrobkách jako jednoho ze symbolů ochrany hrobu.¹⁰⁸

¹⁰³ BIČIŠŤOVÁ, Jaroslava. Ze země jitřní svěžesti: korejské lidové pohádky a povídky, přísloví. Str. 21–25

¹⁰⁴ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 602

¹⁰⁵ Ibid. Str. 602

¹⁰⁶ Ibid. Str. 602–603

¹⁰⁷ EBERHARD, Wolfram a Eva ČERNÁ. Lexikon čínských symbolů: obrázková řeč Číny. Str. 277

¹⁰⁸ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 605

Obrázek 12¹⁰⁹

3.15 Kráva

Kráva byla odedávna domácím zvířetem, které bylo významným zdrojem obživy. Kráva je také druhým zvířetem zvěrokruhu.

O původu krávy se dozvídáme v čedžuském mýtu Samsonghjö. Při stvoření ostrova Čedžu se narodili tři muži seslaní nebesy Jangülla, Koülla a Puülla. K nim připlula po moři kamenná skříňka s třemi dívkami, hříbaty, telaty a pěti druhy obilnin. Muži se s dívkami oženili a začali pěstovat obilniny a chovat hříbata a telata. Na krávě také jel stařec,

¹⁰⁹ Wölgungdo. In: Im Jöngdžu. Hangugüi munjang.

který paní Suro utrhnul květinu a v mýtu Segjŏng ponpchuri choval dobytek Čŏngsunam, který je uctíván jako božstvo rolníků.¹¹⁰

Kráva se vyskytuje v pohádce o veliké řepě. Jeden prostý rolník vypěstoval obrovskou řepu, kterou nemohl ani vytáhnout ze země. Když se mu to podařilo, rozhodl se řepou obdarovat nejvyššího místního úředníka. Úředník se mu chtěl odvděčit, zeptal se sluhy, jestli nemají dar od někoho jiného, který by mohli věnovat rolníkovi. Mezi dary úředníkovi bylo tele, takže ho dali rolníkovi a ten byl šťastný, že mu ulehčí práci. Lakomý soused rolníkovi záviděl. Myslel si, že když úředníkovi daruje něco cennějšího než řepu, dostane na oplátku alespoň kus rýžoviště. Vzal tedy své tele a vydal se s ním za úředníkem. Úředník ale znovu pouze vyměnil dar pro sebe za jiný, takže lakomý soused dostal pouze obrovskou řepu.¹¹¹

Ve všech těchto pověstech se kráva objevuje jako rolnické domácí zvíře, proto ji můžeme považovat za základ zemědělství. Symbolizuje také život v bohatství a blahobytu.¹¹²

Co se týče malby, nejznámějším obrazem je Udo¹¹³ malíře Kim Sika. Znázorňuje krávu a tele pod stromem a jedná se o vyjádření typické korejské venkovské krajiny.¹¹⁴ (obr. 13)

¹¹⁰ Ibid. Str. 423

¹¹¹ PUCEK, Vladimír a Josef KREMLÁČEK. Korejské pohádky. Str. 42–44

¹¹² Hankuk munhwa sangčing sačŏn. Str. 423

¹¹³ 牛圖, doslova obrázek krávy

¹¹⁴ Ibid. Str. 427

Obrázek 13¹¹⁵

3.16 Kůň

Kůň je sedmým zvířetem zvěrokruhu. Je spojený s mnoha korejskými zakladatelskými mýty a korejci sami sebe zvou koňským národem.¹¹⁶

Když se vejce, ze kterého se zrodil první vládce státu Silla, sneslo na zem, lidé poznali jeho božskou podstatu mimo jiné podle toho, že se mu hluboce klaněl bělouš.¹¹⁷ Stejně tak v nalezení Kūmwy, adoptivního syna krále státu Pujö, figuruje kůň. Král Häburu byl na projížďce lesem, když jeho kůň zastavil u kamene, pod kterým našli chlapce, který vypadal jako zlatý žabák. Z něj se stal pozdější následník trůnu Kūmwa.¹¹⁸

V korejském folkloru se také vyskytuje tzv. Čchöllima, tj. kůň, který uběhne najednou tisíc li. Zmíněný je v pohádce o uhlíři a jeho ženě z jezera, kde musel chudý uhlíř bojovat o svou krásnou manželku s králem. Boj probíhal v podobě několika soutěží,

¹¹⁵ Kim Sik. Udo. In: Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 427

¹¹⁶ Ibid. Str. 259

¹¹⁷ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 40

¹¹⁸ Ibid. Str. 22

z nichž jednou byl skok přes řeku na koni. Uhlíř poprosil o koně jezero a díky němu soutěž vyhrál.¹¹⁹ Dále je zmíněn v jedné z verzí pohádky o osmi vílách, kde jako jeden z úkolů, které muž plní, aby dostal svou ženu zpět, musí přeskočit řeku širokou tisíc li. Od ženy ale dostane Čchöllimu, takže úkol lehce splní.¹²⁰ Nepřímo se také vyskytuje v pohádce o Dongovi, synu stonožky, který si jako odměnu za pomoc svému tchánovi Dračímu králi vybere koně bez srsti, který za hodinu uběhne tisíc li.¹²¹

V těchto případech se kůň objevuje jako svaté zvíře a znamení objevení nového panovníka. Je spojený se sluncem a jedná se o zvíře seslané nebesy, se kterými dokáže komunikovat. Do této kategorie se řadí také Čchönma, nebeský okřídlený kůň. Pokud barvou koně je bílá, doplňuje to jeho svatý charakter.¹²² I v pohádkách s koněm Čchöllima se dá říci, že kůň je poslem od božstev, ačkoliv ne vždy z nebes.

Mezi nejstarší zobrazení koně se řadí ozdoby ve tvaru koně z doby bronzové, které měly sloužit jako ochrana před zlými duchy. Z pozůstatků odkrytých hrobech je patrné, že kůň byl také jistým symbolem statusu.¹²³

Co se týče minhwa, objevují se obrazy koně jakožto zvířete zvěrokruhu, ale převážně koně můžeme najít ve své praktické funkci, totiž jako dopravní nebo domácí zvíře. (obrázek 14) Obvykle se objevují na minhwa s motivy lovu divokých zvířat.

Obrázek 14¹²⁴

¹¹⁹ PUCEK, Vladimír a Josef KREMLÁČEK. Korejské pohádky. Str. 56–61

¹²⁰ Ibid. 197–208

¹²¹ BÍČIŠŤOVÁ, Jaroslava. Ze země jitřní svěžesti: korejské lidové pohádky a povídky, přísloví. Str. 88–90

¹²² Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 258

¹²³ Ibid. Str. 260

3.17 *Kur domácí*

Kohout je desátým zvířetem zvěrokruhu. Objevuje se v čedžuském šamanistickém mýtu o vzniku vesmíru. Na začátku tohoto příběhu kohout nebes zvednul krk, kohout země zamával křídly, kohout lidstva zatřepal ocasem a s jejich kokrháním začalo na východě vycházet slunce.¹²⁵

Daší mýtus, v kterém najdeme kohouta, je mýtus o zakladateli rodu Kim ze státu Silla. Jednoho dne za krále Tcharhãa uviděl jeden vévoda v háji Zakladatele rodu, Paka Hjökköseho, barevný oblak snášející se na zem. V oblaku byla zahalená zlatá skříňka a pod stromem, na který se snesla, kokrhal bílý kohout. Když skříňku otevřeli, vyskočil z ní chlapec, kterého později pojmenovali Kim Aldži a háj přejmenovali na kohoutí.¹²⁶

S kurem je také spojena pověst o narození Arjõng, manželky krále Pak Hjökköseho. Ve stejný den, kdy se objevil Pak Hjökköse na zemi, u studny Arjõng objevila dračice, proměněná ve slepici a z boku porodila děvče. Děvče mělo ptačí zobák, ale po omytí v řece jí odpadnul. Dívku pojmenovali podle studny, vedle které se narodila, a později z ní po boku Paka udělali královnu státu Sõrabõl, předchůdce státu Silla.¹²⁷

Kohouta najdeme také v jedné z verzí pohádky o osmi vílách, kde protagonistovi, který si vzal za manželku vílu, žena odletí zpět do nebe. On po všech útrapách zemře a jeho duše se promění v kohouta. Kohoutí kokrhání se také objevuje v šamanistických mýtech Čchasa ponpchuri, kde oznamuje, že se hlavní hrdina vydal na cestu do podsvětí, a Igong ponpchuri, kde oznamuje vstup manželky hlavní postavy do otroctví.¹²⁸

Kur je považován za ptáka slunce, poněvadž svým kokrháním oznamuje jeho příchod, tedy rozbřesk. Jelikož umí létat, dokáže se dostat na nebesa, kde má dohled nad tmou a světlem. To se projevuje ve výše zmíněném stvořitelském mýtu, kde kohouti oznamují první východ slunce na zemi. S touto vírou jsou ale spojeny i ostatní mýty, ve kterých plní kohoutí kokrhání funkci oznámení příchodu panovníka.¹²⁹ Kohout ve spojení s lidskou duší, jak se objevuje v pohádce o vílách, je také součástí šamanistického rituálu

¹²⁴ Ssangmado. In: KIM, Jõnghak. Minhwa. Str. 69

¹²⁵ Ibid. 197

¹²⁶ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 117–118

¹²⁷ Ibid. Str. 41–42

¹²⁸ Hankuk munhwa sangčing sačõn. Str. 197

¹²⁹ Ibid. Str. 197

za upokojení duše utonulého člověka. Při tom se hodí kohout do vody a na místě, kde zakokrhá, se nachází duše utonulého a vykoná se zde obřad.¹³⁰

Kohout má v korejském folkloru také schopnost vyhánět zlé duchy, proto se minhwa s tímto tématem lepily v domech na zdi. Tento zvyk pochází z Číny, kde se ze stejného důvodu lepily obrázky kohoutů na hlavní dveře domu.¹³¹

Malíř Pjŏn Sangbjŏk v pozdním období Čosŏn maloval obrazy s motivem slepice a přibližně patnácti kuřat. Jednalo se o blahopřejný motiv, symbolizující přání mnoha potomků. (obr. 15) Dalším oblíbeným motivem v období Čosŏn byl ze žánru Hwadžodo. Jedná se o obrazy ptáků a květin.¹³² Co se týče kohouta, byl zobrazován s pivoňkami. Kohoutí hřeben byl považován za symbol úspěchu sám o sobě, ale ve spojení s pivoňkou má kohout význam význačnosti a proslulosti. Pivoňka zde vyjadřuje bohatství a ušlechtilost.¹³³

Obrázek 15¹³⁴

3.18 Liška

Liška je ve východní Asii velmi obávaným zvířetem.

¹³⁰ Ibid. 198

¹³¹ Ibid. 197

¹³² Ibid. 96

¹³³ Ibid. 199

¹³⁴ Pjŏn Sangbjŏk. Kjedžado. In: Hankuk munhwa sangčing sačŏn. Str. 202

Najdeme ji v mýtu o Čakdžegonovi, dědovi zakladatele státu Korjō. Když Čakčegön dospěl, vyrazil do světa. Na loď, kterou jel se nečekaně snesla mlha a mračna a tři dny se nemohla pohnout z místa. Věštec, který byl také na palubě poradil, že musí vysadit člověka z někdejšího Kogurja, aby se loď mohla plavit dál. Čakdžegön, který byl předmětem této věštby tedy neváhal a vrhnul se z lodi do moře. Nespádl ale do hlubiny, ale na plochou skálu těsně pod hladinou, kde mohl stát. V tu chvíli se mu zjevil Dračí král proměněný ve starce a vysvětlil mu, že už ho dlouho sužuje liška, která se každý den snese z nebe v podobě Buddhy a dělá rámus. Dračího krále z toho bolela hlava, proto čekal na schopného lučištníka, který by mu pomohl. Čakdžegön souhlasil a brzy se začala z nebe snášet liška v podobě Buddhy. Čakdžegön kvůli jejímu vzezření sice zaváhal, ale nakonec postavu šípem sestřelil a do moře padla jen opelichaná liška.¹³⁵ Podobný námět se také objevuje v pověsti o Kotchadžim ze Silly, který sestřelí lišáka v podobě mnicha, který zabíjí členy rodiny ducha Západního moře.¹³⁶

Dále se liška proměňuje v ženu v lidovém příběhu o narození generála Kang Kamčchana. Podle ní jeho otec neměl potomky ještě pozdě v životě. Aby našel ženu, která by mu dala syna, procestoval celou zemi, až ho po cestě domů svedla žena v krčmě. Ta žena byla liška, ale řekla mu, že syn, kterého porodí, vykoná v životě velké skutky. V domluvený den žena přinesla syna a zmizela. Tím dítětem byl Kang Kamčchan.¹³⁷

Liška je také jednou z předzvěstí zániku království Päkče, když do královského paláce vtrhne smečka lišek.¹³⁸

Koncept proměňování lišky v ženu a svádění mužů pochází z Číny. Podle čínského folkloru žije liška dlouhý život, proto se umí proměnit v padesáti letech v ženu, ve stu letech v mladou dívku a tisíci na nebeskou lišku. Tisícileté lišky se objevují také jako démoni s devíti ocasey.¹³⁹ Ve výše zmíněných mýtech její nadpřirozené schopnosti nedokážou přemoci ani vládci vod. Vyhledávají tedy pomoc hrdinů, jejichž schopnosti jsou v kontrastu s mocnou liškou zdůrazněny.¹⁴⁰ I liška jako předek generála Kang Kamčchana je upozorněním na výjimečnost hrdiny.

¹³⁵ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 174–177

¹³⁶ Ibid. 161–165

¹³⁷ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 472

¹³⁸ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 108

¹³⁹ EBERHARD, Wolfram a Eva ČERNÁ. Lexikon čínských symbolů: obrázková řeč Číny. Str. 139

¹⁴⁰ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 472

Liška je tedy v korejském folkloru negativním symbolem, který škodí lidem. Její štěkání je považováno za znamení smrti, proto je jí někdy přisuzována role boha smrti.¹⁴¹ Blížící se konec, ačkoli nejde o smrt, oznamuje i v mýtu o zániku Päkče.

Jelikož je devíticásá liška součástí korejských folklorních příběhů, můžeme ji najít jako motiv na obrazech minhwa.¹⁴² 475

3.19 *Medvěd*

Ačkoliv medvěd není v Koreji příliš produktivním symbolem, má velmi důležité postavení v porovnání s ostatními zvířaty. Je totiž jedním z protagonistů zakladatelského mýtu Koreje. V nebeské říši vládl bůh Hwanin a měl syna jménem Hwanung. Hwanung chtěl sestoupit z nebes na zemi, což mu jeho otec dovolil. Tak sestoupil na horu Tchäbäk, založil tam město a vládnul místním obyvatelům. Po mnoha letech vlády za ním přišli tygr a medvědice, kteří spolu žili v jedné jeskyni. Prosili ho o pomoc, protože se chtěli stát lidmi. Hwanung každému dal svazek pelyňku a dvacet palic česneku, které museli sníst a přikázal jim být sto dní v jeskyni. Jedině potom se mohli stát lidmi. Nedočkavý tygr brzy úkol vzdal a vyběhl z vesnice, tak se medvědice již po dvaceti jedna dnech stala ženou jménem Ungnjö. Ungnjö však toužila po dítěti, proto jí Hwanung pojal za manželku a měli spolu syna Tanguna, který založil nejstarší stát na území Koreje.¹⁴³

Medvědice měnící se na ženu se objevuje v příběhu o vzniku řeky Kūmgang. Jednoho dne vyšel mladík sekat dříví do lesa. Potkal tam krasavici, která nemohla najít cestu zpět domů, takže se přistěhovala k němu domů. Jednoho dne mladík zjistil, že krasavice je ve skutečnosti medvědice proměněná v ženu. Utekl, ale medvědice se vydala za ním. Když přiběhl ke srázu, skočil do řeky a mohl běžet dál. Když medvědice skočila za ním, zemřela. Podle ní se pojmenovala řeka Komgang (Medvědí řeka), což se později změnilo na Kūmgang (Zlatá řeka). Od medvěda je ale odvozováno mnoho místních názvů, právě kvůli svázání Korejců s medvědy.¹⁴⁴

V legendě o tangunovi medvědice vystupuje jako žena. Funguje jako kontrast k netrpělivému tygrovi. Proto je medvědice respektována jako bohyně a chápána jako posvátné zvíře, od kterého se odvozuje počátek Korejského národa. Oba příběhy také

¹⁴¹ Ibid. Str. 472–473

¹⁴² Ibid. Str. 475

¹⁴³ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 19–21

¹⁴⁴ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 63

dokazují spojení chápání medvědice s ženským principem. Na druhou stranu je medvěd považován za hloupé a těžkopádné zvíře. V pohádkách ho přelstí liška¹⁴⁵ nebo s mouchou, která ho obtěžuje, zabije i rolníka, kterému sedla na obličej.¹⁴⁶ Tuto jeho vlastnost vystihují i mnohá rčení a přirovnání pomalých a hloupých lidí k medvědovi.¹⁴⁷

Zobrazení medvědů můžeme najít jako jeden z neolitických petroglyfů v jeskyni Pangudä na jihu Korejského poloostrova. V kogurjoských hrobkách v Jaksuri se vyskytuje nástěnná malba lovu zvířat, mezi nimiž se vyskytuje i medvěd. V obou případech se jedná o zobrazení medvěda jako lovecké kořisti.¹⁴⁸

3.20 Motýl

Motýl se v korejském folkloru objevuje především jako duše zemřelého. Jako příklad můžeme použít příběh místního nejvyššího úředníka Arang. Arang vylákal ven jiný úředník, kterému se líbila, ale když ho nechtěla poslouchat, zabil ji. Po této události žádný další nejvyšší úředník tam nevydržel ani jednu noc, protože v jeho domě strašilo. Až jednoho dne se objevil neznámý stařík, který se přihlásil do služby úředníka jako dobrovolník, protože ten úřad nechtěl nikdo zastávat. Té noci se mu zjevil duch Arang s nožem v srdci, který mu pověděl o její nespravedlivé smrti. Stařík se nezaleknul a slíbil, že Arang pomůže. Další den stařík shromáždil všechny úředníky a Arang proměněná v motýla se snesla na viníka. Ten se ke všemu přiznal, takže tělo Arang našli, pohřbili a její duše byla upokojena.¹⁴⁹ Tento motiv motýla je pravděpodobně nejčastější. V lidových pověrách se motýl objevuje, ale jeho význam závisí spíše na jeho barvě.¹⁵⁰

Co se týče zobrazení motýla, jedná se o šťastný námět, proto byl hojně užíván nejen v malbě, ale i jako vzor ve výšivce, na keramice, vyřezávání apod. Tato symbolika vychází z čínského filozofa Zhuang Ziho (korejsky Čangdža), který se ve snu změnil na motýla, létal od květiny ke květině a cítil ohromné štěstí.

Na lidových malbách je často zobrazován na Hwahwečchočchungdo, obrázcích květin, travin a hmyzu. (obr. 17) Motýl zde reprezentoval šťastné manželství a jako jeho

¹⁴⁵ BIČIŠŤOVÁ, Jaroslava. Ze země jitřní svěžesti: korejské lidové pohádky a povídky. Str. 11–12

¹⁴⁶ Ibid. Str. 16

¹⁴⁷ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 63–64

¹⁴⁸ Ibid. Str. 65

¹⁴⁹ Ibid. 142

¹⁵⁰ Ibid. 142–143

symbol byl velmi produktivní. Jako téma svých obrazů ho používala např. Sin Saimdang a jiní malíři pozdního období Čosŏn. Ze stejného důvodu se motiv motýla opakuje na předmětech užívaných v domě jako jsou truhly, paravány, povlaky na polštáře apod. Symbolizoval také přání štěstí do života.

Motýli se také objevují v motivech s kočkami, popsanými výše.¹⁵¹

Obrázek 16¹⁵²

3.21 Mravenec

Mravenec je ve folkloru považován za velmi pilné a pracovité zvíře, hlavně kvůli poměru svojí velikosti a váhy nákladu, který unese.

Objevuje v příběhu o velké potopě. V něm vystupuje chlapec Pamsoni, který chodíval stromu, pod nímž byl pohřbený jeho otec. Strom uměl předpovídat budoucnost, a tak Pamsonimu často radil. Jednou Pamsoni varoval ostatní chlapce ve škole, aby neubližovali soše Buddhy, jinak jejich vesnici stihne velká potopa. Pamsoniho ale nikdo neposlouchal a potopa opravdu přišla a zatopila celou vesnici. Pamsoni se schoval

¹⁵¹ Ibid. Str. 145

¹⁵² Butterflies. In: Philadelphia Museum of Art [online].

v koruně svého stromu, ale i ten se vyvrátil. Jak Pamsoni plul na stromě po hladině vody, zachránil různá topící se zvířata a jednoho chlapce. Strom ho sice před ním varoval, ale Pamsoni neposlechl. Když dopluli na souš, octli se u domu statkáře, který je oba přijmul do služby. Druhý chlapec chtěl statkáře proti svému zachránci poštvat, takže mu namlouval, co všechno Pamsoni dokáže. Proto dostal Pamsoni několik nespílitelných úkolů, s jejichž splněním mu pomohla zvířata, která zachránil, včetně mravenců. Pamsoni si nakonec díky nim vzal dceru statkáře a stal se jeho dědicem, zatímco druhý chlapec musel do konce života na statku sloužit.¹⁵³ Stejný motiv se objevuje v příběhu o Moktorjōngovi, synovi boha stromů. Mravenec je zde vyobrazen jako vděčné zvíře, které oplácí prokázanou laskavost.¹⁵⁴

Mravenci jsou také v korejském folkloru známí pro svou pracovitost a sílu, která vyplývá ze schopnosti mravence unést několikanásobek svojí váhy a vzájemné spolupráce mravenců. Tuto vlastnost můžeme pozorovat v tomto příběhu, ale i v lidových rčeních. Mravenci jsou také známí pro svoji schopnost předvídat déšť a příchod období dešťů.¹⁵⁵

Mravenci v minhwa symbolizují šťastné události. V obrazech Čchočchungdo od Sin Saimdang ho můžeme spatřit pod rostlinou lilku s dalším hmyzem. Rostlina zabírá střed obrazu a je oboustranně symetrická. Tato symbolika vychází ze znění čínských znaků pro lilek 茄 (korejsky 가, ka) a mravence 蟻 (korejsky 의, ůi), které se vyslovují stejně jako znaky pro štěstí, radost 嘉 (korejsky 가, ka) a chování 儀 (korejsky 의, ůi) a dohromady dávají slovo 嘉儀 (korejsky 가의, kaůi) s významem „šťastná událost“. Lilek sám zde vyjadřuje hodně synů a vnuků, což je chápáno jako šťastná událost samo o sobě. Mravenec jen doplňuje tento význam.¹⁵⁶ (Obr. 18)

¹⁵³ PUCEK, Vladimír a Josef KREMLÁČEK. Korejské pohádky. Korejské pohádky. str. 87–92

¹⁵⁴ Hankuk munhwa sangčing sačōn, str. 34

¹⁵⁵ Ibid. str. 34 a 36

¹⁵⁶ Ibid, str. 37

Obrázek 17¹⁵⁷

3.22 Myš

Myš, popř. krysa je prvním zvířetem zvěrokruhu. V korejském folkloru ji můžeme najít v šamanském mýtu o stvoření světa z provincie Hamgkjöng. Při stvoření světa se narodil Maitréja, který vytvořil slunce, měsíc a hvězdy. Protože neznal vodu a oheň, všechno jedl syrové. Zeptal se myši, ale ta nechtěla dát své vědomosti zadarmo, tak jí Maitréja slíbil, že všechny nádoby s rýží jí budou patřit. Myš mu tedy prozradila, jak vykřesat oheň a kde najde pramen a od té doby se na našem světě používá oheň a voda. Maitréja potom stvořil člověka.

Další příběh, ve kterém se vyskytuje myš, pochází z provincie Hwanghä. Kdysi dávno tam vtrhli nepřátelé. Jeden mnich se tedy proměnil v myš, vniknul do nepřátelského tábora a všechny v něm zastřelil lukem a šípy. Potom odešel do jeskyně, kde zemřel. Za jeho čin však byl lidmi oslavován a přijat jako božstvo.¹⁵⁸

Také se objevuje v pohádce o starém manželském páru. Když jednou muž spal, vylezla mu z nosu bílá myš. Žena ji následovala a myš jí ukázala cestu k pokladu.¹⁵⁹

¹⁵⁷ Sin Saimdang. Čchočchungdo. In: Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 37

¹⁵⁸ Ibid. Str. 538

¹⁵⁹ Ibid. Str. 539

Podle příběhů je patrné, že myš existovala před vznikem lidstva a později se naučila s ním žít. Ve všech třech ji můžeme považovat za posvátnou. Dalšími obvyklými vlastnostmi myši v korejském folkloru jsou vychytralost a hbitost.¹⁶⁰

V silských hrobkách je myš zobrazena jako zvíře zvěrokruhu, jako úředníka s myší hlavou. Najdeme ji tak i v hrobkách z období Korjŏ. Má zde funkci ochranného boha.

V období Čosŏn se myš objevuje v minhwa. Čočchungdo od malířky Sin Saimdang.¹⁶¹(obr. 19)

Obrázek 18¹⁶²

3.23 Netopýr

Netopýr je přes svůj vzhled i nokturnalitu veskrze pozitivním symbolem. Podobně jako kachnička se však v korejském folkloru hojně nevyskytuje v příbězích, ale spíše čistě jako symbol.

¹⁶⁰ Ibid. Str. 539

¹⁶¹ Ibid. Str. 542

¹⁶² Sin Saimdang. Chochungdo. In: Wikimedia commons [online].

Věřilo se, že netopýr je zvíře, které má pět požehnání, kterými jsou dlouhý život, klid, zdraví, ctnost a klidná smrt. Je ochranným bohem, který hlídá pět požehnání a ctnostné lidi před zlými duchy.¹⁶³

Netopýr je také symbolem štěstí. Je tomu tak kvůli shodě čtení znaku pro netopýra 蝠 (korejsky 복, pok) a štěstí 福 (korejsky 복, pok). Proto je dobrým znamením a častým motivem v malbě, řemeslných výrobcích, předmětech každodenní potřeby, ozdobách nábytku a architektury apod. Zvláště pět netopýrů zdůrazňuje symboliku pěti požehnání.¹⁶⁴ Jako šťastné znamení také vyjadřuje plodnost a narození mnoha synů. Toto bylo často zobrazeno v podobě výšivky na polštářích ve formě skupiny netopýrů.¹⁶⁵

Co se týče malby, na obraze taoistických nesmrtelných malíře Kim Hongdoa se objevuje netopýr. Existuje přesvědčení, že netopýr žere stalaktity, díky čemuž žije velice dlouho a v zemi taoistických nesmrtelných.¹⁶⁶

Jeho nokturnalita se projevuje jako jeho jediná negativní vlastnost, která je spojená se záletnictvím.¹⁶⁷

3.24 Pes

Pes je jedním z nejdéle domestikovaných zvířat. Jeho symbolika je proto silně ovlivněna jeho spětím s lidmi.

V jednom z mýtů o stvoření vesmíru dostal ohnivý pes za úkol od krále říše temna přinést slunce a měsíc. Když doběhl na nebe, slunce bylo moc horké a měsíc příliš studený, takže se ani jednoho nemohl dotknout a vrátit se s nimi zpět k vladaři. Ze strachu ze zklamání svého pána běhá stále tam a zpět a způsobuje tím zatmění slunce a měsíce. V tomto příběhu můžeme pozorovat věrnost jakožto jeho přední vlastnost.¹⁶⁸

Další příběh pojednává o Kim Kainovi v provincii severní Čolla a jeho oddaném psovi. Jednoho dne Kim Kain šel na oslavu do vedlejší vesnice. Když se odtamtud vracel opilý, usnul na břehu řeky. Dýmka, kterou měl stále v ústech mu vypadla na trávník a ten brzy vzplanul. Jeho pes štěkal a trásl s ním, ale marně. Protože stále hořelo, běhal pes do řeky, kde se namočil a snažil se vlastní silou uhasit oheň. Když se ráno pán vzbudil, zjistil,

¹⁶³ Ibid. Str. 309

¹⁶⁴ Ibid. Str. 311

¹⁶⁵ Ibid. Str. 309

¹⁶⁶ Ibid. Str. 311

¹⁶⁷ Ibid. Str. 309

¹⁶⁸ Ibid. str. 23

že vše kolem něj shořelo kromě místa, kde spal. Situaci pochopil, když uviděl spálené tělo svého psa. Kim Kain psa oplakal, pohřbil ho a na jeho napsal báseň o jeho věrnosti.¹⁶⁹

V jiném příběhu odehrávajícím se v období Korjō za vlády krále Čchungnjōla se v okolí Käsōngu rozmohla epidemie a zemřelo hodně lidí. Po jejím skončení se lidé vrátili do vesnic, které opustili. V jedné vesnici přežila slepá dívka, kterou všude vodil a ochraňoval bílý pes.¹⁷⁰

Příběh o hadím chlapci zmiňuje psa jen okrajově, vyskytuje se v něm však v této funkci. Staré ženě se narodilo hádě místo dítěte. Když hádě vyrostlo, vzala si ho nejmladší dcera ze sousedního domu. Had si po svatbě sundal hadí kůži a stal se z něj pohledný muž. Později chtěl složit státní zkoušky a nařídil ženě, aby mu hadí kůži hlídala a varuje jí, protože kdyby kůži ztratila, už by se k ní manžel nevrátil. Ženě hadí kůži spálí její starší sestra, která je jí znechucena. Pes se zde objevuje jako pomocník na cestě za mužem, kdy ji k němu dovede.¹⁷¹

Jako průvodce se pes vyskytuje v šamanistickém mýtu a v buddhistickém příběhu, v němž převádí z našeho světa na onen a naopak. V čedžuském šamanistickém mýtu o poslu smrti musí protagonista Kangnim jít do podsvětí žádat krále Jamu o pomoc. Na cestu ven z podsvětí mu král Jama dá bílé štěně, které ho vyvede z podsvětí zpět do našeho světa.¹⁷²

V korejském buddhistickém narativu pes vystupuje v příběhu o vzniku Tripitaky v klášteře Häinsa I Koin choval tříoké štěně, které našel u cesty. Štěně však po třech letech zemřelo. Poté zemřel i I Koin a u první brány podsvětí potkal tříokého krále Sammoka. Ten byl na zemi převtělený do štěněte jako trest za své hříchy a svého pána hned poznal a vše mu vysvětlil. Když pak šel I Koin ke králi Jamovi, podle rady Sammoka řekl, že lituje toho, že nemohl dokončit vyřezávání Tripitaky a rozšířit jí tak po celém světě. Král Jama se se slitoval a vymazal jeho jméno z destičky se jmény mrtvých a on se mohl vrátit zpět na zem. Právě kvůli této pověsti buddhisté věří, že psi jsou vtělením Tříokého krále a další generace jsou převtělením. Proto je v buddhismu psí maso tabu a nejedí ho.¹⁷³

V korejském folkloru se pes vyskytuje jako ochránce, ale převážně jako loajální a věrné zvíře, které je vždy ochotné pomoci svým pánům. Toto je zjevné ve většině

¹⁶⁹ Ibid. str. 24

¹⁷⁰ Ibid. str. 25

¹⁷¹ PUCEK, Vladimír a Josef KREMLÁČEK. Korejské pohádky. Korejské pohádky. str. 108–117

¹⁷² Hankuk munhwa sangčing sačōn. str. 23

¹⁷³ Ibid. str. 26–27

korejských příběhů. Existuje mnoho dalších pověstí s obměňujícím se námětem psa, který chrání a pomáhá svým majitelům. Pes v těchto případech přemáhá tygry, najde vraha svého pána, zabráni mu ve vypití jedu apod.¹⁷⁴. Ve všech těchto příkladech můžeme pozorovat oddanost jako hlavní vlastnost psa. Byl oceňován jako zvíře zastávající konfuciánské hodnoty. Korejci také věřili, že pes chrání svého pána a dům nejen dům před zloději, ale i před zlými duchy, duchy nemocí a neupokojeným duším a tím zabraňuje nešťastným událostem. Kromě funkce věrného ochránce se také vyskytuje v legendách a lidových příbězích jako průvodce. I přes převážně kladné chápání pes může v korejském folkloru mít negativní význam. Když pes začne bezdůvodně rýt do země nebo smutně výt, značí to brzký pohřeb v rodině. Hrabání zde symbolizuje kopání hrobu a vytí se odvozuje od psů, kteří smutně vyli směrem ke královskému paláci před pádem Päkče. Toto můžeme připisovat spíše chování, které se vymyká normálnímu.¹⁷⁵

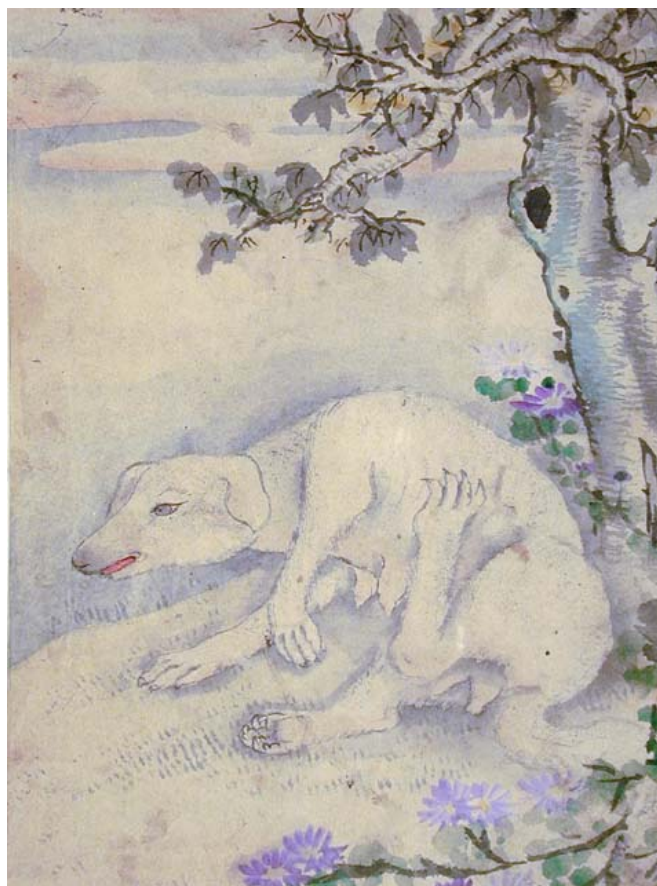
V domech se vyvěšovaly obrazy minhwa s motivem psa pod stromem. Čínský znak pro psa 戌 (korejsky 戌, sul) vypadá podobně jako znak pro ochranu 戌 (korejsky 守, su), což se vyslovuje stejně jako jiný znak pro ochranu 守 (korejsky 守, su) a znak pro strom 樹 (korejsky 樹, su). To vychází z šamanistické víry v sílu slov a tyto obrazy měly sloužit jako ochrana proti zlodějům. V lidové malbě se tedy uplatňuje ochranná funkce psa. (obr. 20)

Podobný motiv psa také můžeme vidět v kogurjorské hrobce Kakdžöčchong, kde v podobě nástěnné malby obraňuje vstup k hrobu.¹⁷⁶

¹⁷⁴ Ibid., str. 25–26

¹⁷⁵ Ibid. str. 24

¹⁷⁶ Ibid. str. 29

Obrázek 19 ¹⁷⁷

3.25 Prase

Prase je dvanáctým, a tedy posledním zvířetem zvěrokruhu. Prase je součástí řady mýtů.

V prvním se objevuje ve 21. roce vlády krále Juriho z Kogurja. Prase, které mělo být použito jako oběť při obřadu nebesům, uteklo. Král poslal své poddané, aby ho chytili. Když se vrátili, přinesli královi zprávu o kráse a hojnosti místa, kam prase uteklo a řekli mu, že se jedná o ideální místo pro hlavní město, poněvadž potom nebudou Kogurjō stíhat války. Král se šel na místo sám podívat a posléze tam hlavní město opravdu přesunul.¹⁷⁸

V podobné roli se prase objevuje v mýtu o Čakdžegönovi, dědovi zakladatele státu Korjō. Čakčegön byl vysazen z lodi na moři cestou do Číny. Protože pomohl Dračímu králi se zbavit liščího démona, nabídl mu za to Dračí král cokoliv bude chtít. Vybral si tedy jeho dceru za ženu a na její radu ještě kouzelné prase, které Dračí král vlastnil. Když se ale Čakdžegön se svou ženou vrátili do jeho bydliště, prase nechtělo zůstat v chlévě, který mu

¹⁷⁷ Dog. In: USC Pasific Asia Museum [online].

¹⁷⁸ Ibid. Str. 231

postavili. Proto mu dali volnost, aby je dovedlo, kam chtělo. Na tomto místě si potom postavili dům a místo neslo štěstí jim i jejich potomkům.¹⁷⁹

V příběhu o králi Sansangovi z Kogurja dovede obětní prase krále, který neměl syna, za ženou, se kterou syna a svého následníka zplodí.¹⁸⁰

Ve všech těchto mýtech můžeme jako vlastnost prasete pozorovat, že hlavní postavy dovede ke štěstí. Jedná se tedy o posla bohů, který pomáhá vyvoleným lidem. Zároveň se v příbězích objevuje prase jako častá oběť. V Kogurju se prase používalo jako oběť při obřadech nebesům, horám a potokům při lovení, při obřadech za úrodu, ale jeho využití jako obětiny pokračovalo dále.¹⁸¹

Nejstarší zobrazení prasete najdeme jako petroglyfy z období neolitu. Je vyobrazeno s dalšími zvířaty za dřevěným plotem jako domácí zvíře a něčí majetek. Jako zvíře zvěrokruhu a ochranného boha ho najdeme v silských hrobkách, např. v hrobce generála Kim Jusina. Objevuje se zde jako antropomorfní postava s prasečí hlavou.¹⁸² Tento motiv můžeme najít i v minhwa. Prase bylo také oblíbeným motivem kvůli víře, že odhání zlé duchy, proto se jeho obrázky lepily na zeď. Námět prasnice s několika selaty vyjadřuje dobré živobytí a reprodukční schopnost, symbolizuje tedy prosperitu v podnikání.¹⁸³ (obr. 21)

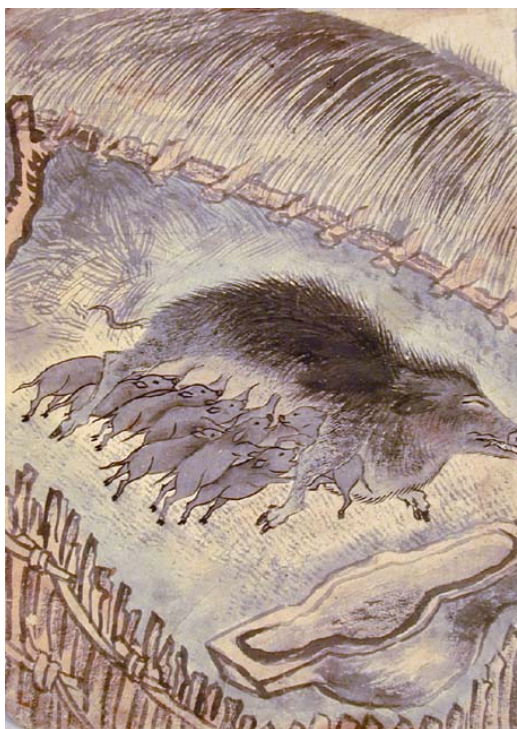
¹⁷⁹ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 174–179

¹⁸⁰ Ibid. Str. 231

¹⁸¹ Ibid. Str. 231

¹⁸² Ibid. Str. 234

¹⁸³ Ibid. Str. 232

Obrázek 20¹⁸⁴

3.26 Pták

V mýtech jsou s ptákem spojovány příběhy, které obsahují zakladatele narozené z vajec. Jedná se např. o mýtus o Čumongovi, zakladateli Kogurja. Zde se hlavní hrdina nejen z vejce narodili, ptáci také jeho vejce ochránili, když ho chtěl král Kūmwa zničit,¹⁸⁵ nebo o mýtus o zrození Paka Hjökköseho, který se na zem spustil z nebes ve fialovém vejci.¹⁸⁶ S vejcem, ačkoliv se z něj nenarodil, je také spojen významný generál Ůldži Mundök. Matka Ůldži Mundöka byla prostá, pracovitá žena. Jednoho dne se vracela domů z pole, když z houští vedle cesty vyletěl pták, zatřepotal před ní křídly a uletěl. Když se podívala do houští, ze kterého pták vyletěl, našla v něm zvláštní vejce a odnesla si ho domů. Ůldži Mundökova matka toho dne otěhotněla. Narodil se jí syn, který byl již od dětství ve všem výjimečný. Když vyrostl, královští věštci předurčili, že právě on odrazí nájezdy říše Sui a dovede Kogurjō ke slávě a tak se také stalo.¹⁸⁷

V šamanských mýtech mají ptáci důležitou roli. Obzvláště potom orel, o kterém se věří, že nosí duši šamanek a je tedy jejich ochranným bohem.

¹⁸⁴ Boar. In: USC Pasific Asia Museum [online].

¹⁸⁵ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 27–28

¹⁸⁶ Ibid. Str. 40–41

¹⁸⁷ Ibid. Str. 72–75

Pták je v korejském folkloru považován za božské zvíře. Jelikož umí létat mezi nebem a zemí, symbolizuje posla nebes. Dá se tedy říct, že panovníci narození z vajec jsou sesláni bohy, tudíž jsou perfektními kandidáty pro vládnutí.¹⁸⁸

Ptáky můžeme najít jako častou výzdobu již ve starověkých hrobkách. V minhwa je jim vyhrazený žánr Hwadžodo, obrazy květin a ptáků ze kterého se dochovalo nejvíce exemplářů. Jedná se obvykle o obraz květiny s párem ptáků, mohou být ale doplněny dalšími motivy, např. rybami. Jejich nejčastějším využitím byla dekorace paravánů a nejčastějšími užitými barvami červená, zelená, modrá a žlutá.¹⁸⁹

Obrázek 21¹⁹⁰

3.27 Ropucha

Jeden z neznámějších příběhů o ropuše v Koreji pochází z Čínského mýtu o ženě, která svému nebeskému muži utekla s elixírem nesmrtnosti, vyletěla na měsíc, a tam se proměnila v ropuchu. Proto je ropucha považovaná za zvíře měsíce.

Co se týče korejských mýtů, ropuchu najdeme v příběhu odehrávajícím se za vlády krále Ädžanga ze Silly. V jednom klášteře ropucha sežrala hada. Toho roku králův strýc a bratr vtrhli s vojskem do paláce a krále zavraždili.¹⁹¹

Podobným příběhem je také pověst o zániku království Päkče. Poslední král Päkče, Ůidža, se nestaral příliš o zemi, jako spíše o své vlastní potěšení. V posledním roce jeho vlády se stalo mnoho zvláštních událostí a jednou z nich bylo, když se na stromech objevily desetitisíce ropuch. Za nedlouho království Päkče ve válce se sillskými a tchangskými vojsky zaniklo.¹⁹²

¹⁸⁸ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 410

¹⁸⁹ KIM, Jönggak. Minhwa. Str. 53

¹⁹⁰ Birds and Flowers. In: Los Angeles County Museum of Art [online].

¹⁹¹ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 235

Dále můžeme ropuchu sledovat v pohádkách jako pomocnici panny, která se má stát obětí stonožky pro dobro vesnice. Ropucha ji zachrání, zabije stonožku a osvobodí tím i vesnici sužovanou mocí stonožky. Jiné kladné vystoupení ropuchy je v pohádce, kde se na oslavě hádají zvířata o to, kdo je nejstarší a zaslouží si tak nejváženější místo u stolu. V této verzi srnec dokazuje svůj věk tím, že při stvoření světa sázel hvězdy na nebe. Králík mu na to odvětí, že zasadil strom, ze kterého byl vyroben žebřík, který srnec dostal na nebe. Ropucha zapláče, že z toho stromu spadnul její vnuk a zemřel, proto je uznána jako nejstarší.¹⁹³

Z těchto příkladů je patrné, že ropucha není pouze duchem měsíce. Je jí připisována schopnost předvídat budoucnost,¹⁹⁴ která se projevuje v mýtech o Päkče a Sille, symbolizuje zde však špatná znamení. V pohádkách ji můžeme vidět opěvovanou za osvobození vesnice v té první a moudrost až vychytralost v té druhé. Spojující charakteristikou ropuchy ve všech pověstech je její božská podstata a nadpřirozené schopnosti.

Námět ropuchy na měsíci se dochoval vyobrazený ve fromě nástěnné malby v kogurjorských hrobkách. Dále se objevuje na střešních taškách z období Silla a v čosönské buddhistické malbě. Ropucha byla oblíbeným tématem i minhwa. Můžeme ji najít na obrazech žánru Čočchungdo znázorněnou s hmyzem (obr.22) a také v žánru Čchäkkori, zobrazujícím potřeby literátů. Ropucha byla totiž oblíbeným tvarem kamene na roztírání tuše.¹⁹⁵

¹⁹² LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 107–110

¹⁹³ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 236

¹⁹⁴ Ibid. Str. 235

¹⁹⁵ Ibid. Str. 239

Obrázek 22¹⁹⁶

3.28 *Ryba*

se vyskytují v mýtu o zakladateli království Kogurjō Čumongovi. Při útěku před svým nevlastním bratrem využil Čumong svojí příbuznosti s nebesy i vodami, aby se dostal přes řeku. V tu chvíli mu ryby a želvy vytvořily most, po kterém mohl přejít a bezpečně pokračovat dál. Vodopád³¹ V pověsti o Hāmosuovi, synovi nebeského císaře, se Hāmosu uchází o ruku dcery boha moří Habāka. Jako jeden z testů se Habāk promění v kapra, ale Hāmosu se promění ve vydra a dostihne ho.¹⁹⁷

Dále ryby najdeme v pověsti o jezírku s rybami v Kangnūngu. K tomuto jezírku chodila mladá žena několik let krmit ryby. Ryby věděly o jejím zalíbení v jednom muži, proto jedna spolkla dopis, který žena o svých citech napsala a nechala se chytit rybářem. Rybu si koupil muž, kterému byl dopis adresován. Když tedy rybu chtěl uvařit a rozříznul ji, našel v ní onen dopis. Když si ho přečetl, zjistil, že žena, kterou miluje jeho lásku opětuje a mohou se tedy vzít.¹⁹⁸

¹⁹⁶ Sin Saimdang. Čchočchungdo. In: KIM, Jōnghak. Minhwa. Str. 56

¹⁹⁷ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 25

¹⁹⁸ Hankuk munhwa sangčing sačōn. Str. 290

Ryby, které vyskakují z vody jsou také jedním ze znamení špatné vlády před zánikem království Päkče.¹⁹⁹

Ryby jsou vodními živočichy, proto jsou spojeny s vodou a bohy, kteří jí vládnou. Ve výše zmíněných mýtech hrají roli poslů bohů a nastiňují jejich moc.²⁰⁰ Co se týče příběhu o mladé ženě a její lásce, jedná se o častou funkci ryby v korejském folkloru, kde se odvděčuje za laskavost a pomáhá tak hlavnímu hrdinovi k lepšímu životu.²⁰¹

V minhwa najdeme ryby na paravánech zvanými Őhădo. Obvykle se jedná o motiv hejna ryb se sumcem ve vedení. Významem motivu je přání mnoha potomků a prosperující rodiny. Dalším námětem byl pták nesoucí rybu v zobáku symbolizující doporučení talentovaného člověka schovaného v daleké vesnici panovníkovi.²⁰² (obr. 23)

Obrázek 23²⁰³

3.29 Skřivan

Skřivan je malý pták, který se vyskytuje v okolí polí. Objevuje se v příběhu o rolníkovi, který už nemohl snášet tyranii nejvyššího úředníka v kraji, tak se s ženou a dětmi přestěhoval do jiného. Tam ale byly daně ještě horší, takže se vydali na cestu znovu. Brzy jen bezcílně chodili, až jim z jejich majetku zbyl jen kotlík. Když rodiče zestárli, řekli synovi jako své poslední přání, ať pilně pracuje. Syn tak učinil, ale duše otce nebyla

¹⁹⁹ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 101

²⁰⁰ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 289

²⁰¹ Ibid. Str. 290

²⁰² Ibid. Str. 293

²⁰³ Őhădo. In: Wölgan minhwa [online].

upokojena, takže se změnil na skřivana. Na raném jaře přilétal brzy ráno na okno syna, lamentoval a dával na něj pozor. Tak taky vedl farmáře k tomu, aby neodkládali setbu a byli pracovití. Tato pověst je spojena s lidovou vírou, že když zemřou rodiče a odejdou do nebe, stávají se ptáky, aby mohli dohlížet a starat se dále o svoje děti.²⁰⁴

V tomto příběhu můžeme pozorovat, že skřivan je zvíře spojené s polem a rolnictvím. Upozorňuje rolníky na práci, ale zároveň se objevuje v roli rodiče, který chce i po smrti dohlížet na své dítě a zajistit mu dobrý život. S tím souvisí i jeho nejčastější zobrazení vyřezaného na konci tyče, která chrání klid a úrodu vesnice. Také se jedná o spojení s nebesy, kam skřivan může létat a informovat božstva.²⁰⁵

3.30 Sova

Sova se objevuje v čedžuském šamanském mýtu Segjong ponpchuri. Hlavní postavou je zde dívka Čáčchöngbi. Když ji opustí její muž Mun Torjong, syn nefritového císaře, zabije svého odporného sluhu, rodiče jí vynadají, oblékne se do mužského oblečení a uteče z domova ke květinovému poli. Vlastník onoho pole si jí postěžuje, že u jejich domu o půlnoci houká sova a kvůli tomu květiny umírají. Slíbil Čáčchöngbi převlečené za muže, že když sovu chytí, učiní z ní svého zetě. Čáčchöngbi ten večer přivolá duši mrtvého sluhu a jeho pomocí přiláká sovu, kterou zastřelí. Druhý den květiny znovu kvetou. Dcera vlastníka květin, která se stane Čáčchöngbi ženou, později pomocí listů léčivých květin z pole vrátí mrtvému sluhovi život.²⁰⁶

Sova je v tomto případě i v korejském folkloru obecně považována za záporné zvíře. Reprezentuje temnotu noci a zoufalství. Málo kdy se ukazuje, proto také symbolizuje záhadnost, tajemnost a neklid. Její houkání o půlnoci je špatným znamením, často ohlašujícím smrt. Ve výše zmíněném příběhu reprezentuje nejen smrt, ale i vzkříšení.²⁰⁷

Sově se v Koreji také říká „jestřáb s kočičím obličejem“, proto je její symbolika v minhwa totožná s kočkou. Obrázky sovy se tedy používají jakožto blahopřejné k sedmdesátým narozeninám.²⁰⁸

²⁰⁴ Ibid. Str. 163

²⁰⁵ Ibid. Str. 163

²⁰⁶ Ibid. Str. 359

²⁰⁷ Ibid. Str. 359

²⁰⁸ Ibid. Str. 360

3.31 *Srnec*

Srnec je v Koreji považován za pozitivní zvíře. Můžeme ho najít v mýtu o vílách z Diamantových hor. Jeden muž šel sbírat chrástí do lesa. Tam potkal srnu, která utíkala před lovci a za to, že ji zachránil, mu prozradila tajemství víl. Víly se chodily z nebe koupat k jezírkům v horách, takže když té nejmladší vezme šaty, nebude se moci vrátit domů a vezme si ho za muže. Nesmí jí ale šaty vrátit dokud nebudou mít alespoň čtyři děti. Muž tak učinil a vzal si vílu za manželku. Ona ho často prosila o své šaty, ale on jí je nevydal. Když měli už tři děti, nechal se muž zviklat a šaty ženě vrátil. Ta se oblékla, dala si jedno dítě na záda, ostatní dvě chytla za ruce a odletěla zpět do nebe. Za nešťastným mužem znovu přišla srna a poradila mu, že na stejném místě, kam se chodily víly koupat, teď pouze spouští z nebe provaz se džberem, kterým vytahují vodu nahoru. Když se chytí provazu, vytáhne ho také. Muž udělal vše, co mu srna poradila a tentokrát se setkal s manželkou a dětmi. Nakonec se všichni spolu vrátili na zem. Srna zde vystupuje jako tajemné zvíře, které zná tajemství nebes.²⁰⁹

Dále se srnec objevuje v pohádce o převozníkovi. V tomto případě převozník zachránil tonoucího hada a srnu. Když potom šel do lesa, objevil se mu srnec, zastavil se před ním a hrabal do země. Za chvíli šel kolem člověk s lopatou a srnec zmizel. Převozník toho člověka požádal, aby kopal na místě, které mu ukázal srnec. Vykopali tam zlato, ale oba muži se nemohli dohodnout, komu z nich patří. Šli se tedy nechat rozsoudit do města, ale soudce rozhodl, že zlato patří muži, který ho vykopal a převozníka dal vsadit do vězení. Tu noc ve vězení k převozníkovi přilezl had a uštknul ho do nohy. Noha mu do druhého dne silně otekla a mysleli, že zemře, ale v noci se znovu připlazil had a přinesl převozníkovi léčivé listí, po kterém mu noha úplně splaskla. Téže noci uštknul had i ženu soudce. Když se potom soudce ptal převozníka na lék a jak ho získal, převozník mu vysvětlil, jak zvířatům pomohl, a proto se mu odvděčili. Soudce dal muže hned pustit z vězení a zlato připsal jemu.²¹⁰

V obou těchto příkladech můžeme vidět srnce jako symbol vděčnosti. Tomu, kdo mu pomůže ale laskavost vždy oplátí. Tento narativ se objevuje v mnoha příbězích se srnci. Z těchto příkladů se dá také považovat za záhadné zvíře, které zná tajemství božstev skrytá lidem. Obvykle ale stojí na straně lidí a pomáhá jim.²¹¹ Jako další symboliku srnce

²⁰⁹ Ibid. Str. 213–216

²¹⁰ BÍČIŠŤOVÁ, Jaroslava. Ze země jitřní svěžesti: korejské lidové pohádky a povídky, přísloví. Str. 66–67

²¹¹ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 168

můžeme brát také jeho roli lovecké kořisti. V Koreji žilo od pradávna mnoho srnců, proto je toto jeho zobrazení prominentní.

Jako motiv lovecké kořisti ho potom můžeme vidět i v minhwa. Můžeme ho vidět v tzv. Horjöpdo. Na nich je obvykle zobrazena skupina lovců na honu v horách, jejichž kořistí mohou být srnci, ale také jeleni, medvědi, tygři nebo kanci. (obr.24) Tento druh minhwa byl oblíbený, vznikal proto i ve velkých formátech nebo jako dekorace ve formě paravánů.²¹²

Obrázek 24²¹³

3.32 Stonožka

Stonožka je dravý živočich z řádu členovců.

²¹² Ibid. 171

²¹³ Hojrpdo. In: Hankuk minhwa sangčing sačön. Str. 169

V korejských příbězích je její podstata založená na krvelačnosti. U jedné vesnice žila stonožka, které každý rok obyvatelé museli obětovat panu, jinak ve vesnici někdo zemřel nebo onemocněl. Jeden rok byla jako oběť vybrána dívka z chudé rodiny. Když šla za stonožkou, objevila se u ní ropucha, kterou chovala a zachránila jí. Ropuchy jed byl totiž modrý a ten stonožky červený, takže obě zemřely. Od té doby byla vesnice v bezpečí.²¹⁴

V podobné roli se objevuje v příbězích o kláštřích, kde mizeli mniši. V případě mnichů na hoře Pákdžoksan si jeden moudrý mnich na doporučení přítele na spaní oblékl oblečení potřené jedem, ráno vedle sebe našel mrtvou stonožku a mniši přestali mizet. Mnichům v klášteře Hangnimisa se zjevil stařec a věnoval jim dvě bílá kuřata. Po této události mniši mizet přestali. Po dvou letech už chovali v klášteře kuřata spoustu, ale jednou přeletěla plot a vrátila se s krví na zobáčkách. Příště je mniši následovali a viděli, jak kuřata vcházejí do díry v zemi. Tam žila obrovská stonožka. Kuřata s ní bojovala a stonožku přemohla, ale nakonec všechna zemřela.²¹⁵

Na rozdíl od těchto příběhů se stonožka objevuje i v kladném světle. V tom případě se po dlouhém životě mění v ženu. V pohádce o stonožce šel chudý muž do lesa a chtěl ukončit svůj život. Cestou ale potkal krásnou ženu, která mu dala peníze na vše, co potřeboval, pod podmínkou, že ji bude chodit navštěvovat. Vždy, když ji navštívil, musel ale napřed zaklepat na dveře. Jednoho dne se mu před domem ženy zjevil duch a varoval ho, že tato žena je ve skutečnosti stonožka, což zjistí, když vejde bez zaklepání. Muž ho ale neposlechl, takže se ze stonožky stala žena a muž se s ní oženil.²¹⁶ V jiném příběhu se objevuje stonožka již proměněná a její syn díky jejím genům vykonává velké skutky.²¹⁷

V prvním příkladu je stonožka negativním a krvelačným zvířetem, které škodí lidem. V tomto typu příběhů obvykle žije v jeskyni nebo pod zemí, popř. v potměšilé svatyni a má nadpřirozenou schopnost ovládat mlhu a mraky nebo snášet nemoci na lidstvo. V prvním případě je také stonožka spojená s vírou ve vesnické božstvo, jako které byla v některých oblastech spolu s hadem uctívána. V druhém případě můžeme pozorovat společný rys mnoha korejských pověstí, kdy je potomek zvířete proměněného na člověka předurčen slavnému osudu.

²¹⁴ Ibid. 543

²¹⁵ Ibid. 543

²¹⁶ BÍČIŠŤOVÁ, Jaroslava. Ze země jitřní svěžesti: korejské lidové pohádky a povídky, přísloví. Str. 90–91

²¹⁷ Ibid. 88–90

3.33 Straka

Zatímco u nás je straka považována za ptáka zloděje, který bere blýskavé věci, její korejská interpretace se od té naší velmi liší.

Straka se objevuje v příběhu o králi Tcharhäovi, zakladateli rodu Sök ze Silly. Podle pověsti plula ke státu Kaja osamělá loďka, která se na poslední chvíli otočila a doplula ke břehům Silly. Tam se nad ni slétlo hejno strak, které štěbetaly, aby na ni upozornili. To uslyšela stará žena, která žila v zálivu u moře a vydala se zjistit, co se děje. V lodi našla truhlu, kterou dovezla na břeh. Když truhlu na břehu otevřela, byla v ní spousta pokladů a zlaté vejce, ze kterého se vyloupl chlapec se sluhy, budoucí král Silly Tcharhä. Straka zde funguje jako dobré znamení a upozorňuje na šťastnou událost.²¹⁸

Dalším příběhem, ve kterém působí straka, je původně čínský příběh o pasáčkovi a přadleně, jenž se promítá i do korejského folkloru. Jedná se o alegorii dvou souhvězdí, milenců, kteří jsou navždy rozděleni stříbrnou řekou, tj. mléčnou dráhou. Podle této pověsti každý rok sedmého dne sedmého měsíce vytvoří straky a vrány most přes ni, aby se pasáček a přadlena mohli setkat.²¹⁹

Straka se také vyskytuje v mnoha příbězích, kde se odvděčuje lidem za pomoc nebo laskavost, kterou jí prokázali. Toto můžeme pozorovat např. v příběhu, kde rozezní zvon a zemře, aby zachránila literáta, který ji uchránil před hadem, nebo sní otrávené jídlo místo někoho, kdo jí pomohl apod.²²⁰

V buddhistickém příběhu o klášteře Čakkapsa také můžeme najít straku. Mnich Pojang chtěl založit klášter. Když se jednou procházel, uviděl pětipatrovou zlatou pagodu, ale když sešel na planinu, kde ji uviděl, nestála tam. Když znovu vyšel na vyvýšené místo, uviděl na místě, kde stála pagoda, klovat do země hejno strak. Dal tam kopat a pod zemí se našly staré cihly. Nechal z nich postavit pagodu a kolem založil klášter. Straka zde symbolizuje vůli Buddhy a šťastné znamení.²²¹

Straku tedy v Koreji můžeme považovat za veskrze šťastné zvíře, které nosí dobré zprávy. Toto tvrzení potvrzuje i víra, že krákání straky je předzvěst šťastných událostí.²²² Její další vlastností je dobrosrdečnost. Objevuje se v mnoha příbězích jako pomocnice nebo se odvděčuje lidem za jejich laskavost.

²¹⁸ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 113–114

²¹⁹ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 115–116

²²⁰ Ibid. Str. 116

²²¹ Ibid. Str. 116

²²² Ibid. Str. 115

Tato symbolika se promítá i do lidového malířství. Když se na obraze objevuje jeden pár strak, má to význam štěstí.²²³ Když jsou na obraze páry dva, váže se k nim význam předzvěsti šťastné události. Dále se straky jako šťastný motiv vyskytují na obrazech Čakhodo, tj. obrazy strak a tygrů. Jedná se obvykle o rozzlobeného tygra a straku, která ho provokuje. (obr. 25)

Taky mezi minhwa můžeme najít motiv straky sedící na borovici. Borovice zde vyjadřuje první měsíc a straka štěstí, takže spolu značí štěstí na nový rok. Pokud se jedná o obraz se dvěma strakami na větvi borovice, jedná se o význam hodně šťastných událostí ve stáří. Hodí se proto jako blahopřejný obraz k sedmdesátým narozeninám.²²⁴

Obrázek 25²²⁵

3.34 Tygr

Tygr je pravděpodobně pro Korejce nejdůležitějším zvířetem a nejproduktivnějším zvířecím symbolem, ačkoliv byl poslední tygr na území Koreje zabit začátkem 20. století. Zdroj tygři zvlášť. Je také třetím zvířetem zvěrokruhu.

²²³ Podle znaku 囍 (korejsky 흥, hūi) s významem štěstí.

²²⁴ Hankuk minhwa sangčing sačön. Str. 118

²²⁵ Tiger and Magpie. In: Philadelphia Museum of Art [online].

Nejslavnějším mýtem obsahujícím tygra je samotný zakladatelský mýtus nejstaršího státu na území Koreje. Jedná se o mýtus o Tangunovi. V něm syn vládce nebes Hwanung toužil sestoupit na zemi mezi lidi. Také tak učinil a začal lidem vládnout. Zanedlouho za ním přišli tygr a medvědice s přáním také se stát lidmi. Hwanung jim tu možnost nabídnul za cenu toho, že budou po sto dní jíst pouze pelyněk a česnek a žít v temné jeskyni. Tygr tuto výzvu nevydržel, tudíž se člověkem nestal.²²⁶

Tygr se dále vyskytuje v mýtu o zakladateli pozdního Päkče Kjõnhwõnovi. Jednoho dne, když byl Kjõnhwõn ještě batoletem, jeho otec oral pole. Jeho matka mu chtěla přinést oběd, takže své dítě nechala ležet pod stromem, kde ho nakojila tygřice.²²⁷

Tygra můžeme najít také v mýtu z rodové line Wanggõna, zakladatel státu Korjõ. Jeden jeho z předků, Hogjõng, pocházel ze vznešeného rodu. Toužil procestovat všech osm provincií Koreje. V jenom se mu zalíbilo, takže se tam oženil a živil se lovem zvěře. Jednoho dne šel s spolu s devíti dalšími lovci do hor, ale brzy se setmělo a oni byli nuceni přespat v jeskyni. U jeskyně se ale objevil tygr a začal řvát. Lovci se rozhodli losovat, kdo se tygroví postaví jako první, takže vyhodili z jeskyně čapky a tygr se vrhnul po té, která patřila právě Hogjõngovi. Jakmile Hogjõng vystoupil z jeskyně, tygr zmizel a jeskyně se propadla a ostatní lovce zavalila. Když se Hogjõng po nějaké době do lesa vrátil, aby za zemřelé přátele vykonal obřad, zjevila se mu vládkyně hor a vyslovila mu přání, aby si ji vzal za ženu. Hogjõng souhlasil a oba zmizeli. Později začali Hogjõnga uctívat jako vládce hor a přinášet mu oběti.²²⁸

Tygr se vyskytuje v mnoha pohádkách s duchem hor. V pohádce o kouzelné studně chce hlavní postava Miroki obětovat svůj život za polepšení svého nezvedeného bratra, který nepracovat, pouze pil a utrácel peníze. Pro svou oběť si vybral ducha hor. V lese si našel borovici, na které se oběsí. Další den se mu u borovice zjevil tygr, který ho poslal ke studánce, které se smí zeptat na tři otázky ohledně budoucnosti a řekl mu, že jeho pán Mirokiho oběť přijme. Ve své uviděl slávu a v té svých rodičů uviděl svého otce obklopeného vnuky a matčinu mohylu. Miroki si tedy další den připravil své nejlepší šaty a chystal se ukončit svůj život. V lese ho odfoukl vítr až ke trůnu ducha hor s tygry po jeho boku. Duch hor mu řekl, že sice přijal jeho rozhodnutí obětovat se, ale jeho bratrovi odpustí za cenu toho, že se stane poustevníkem, a Mirokimu věnuje dlouhý život. Po tomto

²²⁶ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 19–21

²²⁷ Hankuk munhwa sangčing sačõn. Str. 338

²²⁸ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 169–170

setkání Miroki usnul pod borovicí, ale když se probudil a vrátil se domů, uviděl svého bratra, jak klečí před rodiči a prosí o odpuštění. Zdál se mu totiž sen, kde se na něj z borovice usmíval oběšený Miroki. U toho ho štípali komáři a štíři a přestali jen potom, když slíbili duchovi hor, že se stane poustevníkem a své hříchy odčiní. Budoucnost slíbená duchem hor se tedy splnila. V této pohádce se stejně jako v mnoha jiných tygr vyskytuje ve společnosti ducha hor.²²⁹

Tygr byl ovšem v Koreji také obávaným a nebezpečným zvířetem. V této roli se objevuje v pohádce o třech sestřičkách. Jejich matka pracovala na poli, aby je mohla uživit. Jednou se vracela z pole domů, ale potkala tygra. Třikrát mu dala rýžový koláček, aby ji nechal dojít domů, nakonec ji však tygr stejně sežral. Potom se obléknul její šaty a šel klepat dětem na dveře. Sestřičky podle rady maminky neměly nikomu otvírat, ale tygr je přemluvil. Děti před ním utekly na strom, ale když se mu podařilo vylézt za nimi, poprosily nebesa o pomoc a ta jim spustila provaz, který je vytáhl až nahoru. Tygr také poprosil o provaz, ale ten se s ním utrhнул a tygr pádem zemřel. Vládce nebes potom ze sestřiček udělal slunce, měsíc a hvězdu.²³⁰

V mýtu o Tangunovi sice tygr vyjadřuje prohru a netrpělivost, v ostatních ale obvykle symbolizuje vyvolenost hlavního hrdiny, kterému pomůže. Objevuje se zde jako posel božstev, popř. jako božstvo samotné a svým chováním protagonistu nebo jeho potomky předurčuje k významným činům. Často bývá spojován s božstvem hor, spolu s kterým ho také uctívali. Proto se v příbězích objevuje po jeho boku nebo alespoň jako jeho vyslanec.

Ačkoliv se tygři kontaktu s lidmi vyhýbají, pokud jim dojde jejich obvyklý zdroj potravy, napadnou i člověka. V korejských kronikách najdeme takových záznamů mnoho. Z toho důvodů existovalo nesčetně rituálů proti napadení tygrů.²³¹ V období Čosön bylo podporováno lovení tygrů finanční odměnou od provinčních úředníků. V pohádkách a pověstech proto se námět krvelačného tygra vyskytuje jako zápletka poměrně často. Občas bývá obměněn stupeň tygřovi inteligence, tudíž se hlavním postavám podaří ho přelstít a dostat se tak do bezpečí.²³²

²²⁹BIČIŠŤOVÁ, Jaroslava. Ze země jitřní svěžesti: korejské lidové pohádky a povídky, přísloví. Str. 73–78

²³⁰PUCEK, Vladimír a Josef KREMLÁČEK. Korejské pohádky. Str. 15–19

²³¹SEELEY, Joseph a Aaron SKABELUND. Tigers—Real and Imagined—in Korea's Physical and Cultural Landscape. Str. 480

²³²Ibid. Str. 481

Kvůli své nebezpečné povaze byla tygroví přisuzována schopnost porazit duchy nemoci a zlé duchy. Proto bylo minhwa tygra jedním z nejčastějších v domě. Tygr se objevuje už ve starověkých hrobkách. Na nástěnných malbách ho můžeme vidět v podobě bílého tygra. Bílý tygr je jedním se Sasin, ochránců světových stran a symbolizuje zde západ. Jako ochranný bůh se objevuje také jako zvíře zvěrokruhu.

Častým námětem v období Čosön je tygr se strakou a borovicí. Borovice symbolizuje dlouhý život, straka štěstí a tygr zde na sebe bere význam oplacení laskavosti. Tento motiv se dal využít i jako blahopřejný obraz. (obr 26)

Tygr byl také v minhwa, podobně jako v pohádkách, zobrazován jako posel ducha hor, popř. sedící vedle něj.²³³ (obr. 27)

Obrázek 26²³⁴

Obrázek 27²³⁵

3.35 Vlaštovka

Vlaštovka je migrující pták, který z Koreje odlétá devátého dne devátého měsíce a vrací se třetího dne třetího měsíce. V korejském folkloru je pravděpodobně nejznámější její výskyt v pohádce o bratrech Hüngbuovi a Nolbuovi. Po smrti jejich otce lakomý Nolbu

²³³ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 341

²³⁴ Tiger, Magpies and Pine. In: Los Angeles County Museum of Art [online].

²³⁵ Mountain Deity. In: Los Angeles County Museum of Art [online].

vyhnal Hūngbua z domu, takže Hūngbu žil s rodinou v rozpadlé chatrči, zatímco Nolbu si žil jako pán. Jednoho jara si na Hūngbuově domě postavily hnízdo vlaštovky. Netrvalo dlouho a hnízdo našel had. I když ho Hūngbu ubil, vlaštovky až na jedno mládě nepřežily. Hūngbu vzal tedy mládě do domu a společnými silami ho s rodinou vychovali a vyléčili mu zlomenou nožičku. Vlaštovka na podzim odletěla a vše pověděla vlaštovčímu králi. Za odměnu, když se na jaře vrátila, přinesla Hūngbuovi semínko tykve. Hūngbu semínko zasadil a sklídl tři tykve. V první našel rýži, fazole, proso a podobné plodiny, ve druhé bylo stříbro, zlato a jiné poklady a ze třetí vystoupila víla a poděkovala mu za jeho dobrotu. Když Nolbu viděl že bratr zbohatnul, zatoužil po tom samém. Když se ale usadily vlaštovky i u něj, nečekal, shodil hnízdo a jedné vlaštovce zlomil nožičku, aby ji mohl vyléčit. Vlaštovka znovu vyložila vše vlaštovčímu králi a vrátila se k Nolbuovi se semínkem. Z toho však nebylo bohatství, ale jen kobylinky, housenky a podobná havěť a z poslední vylezl rarach, který mu pobořil dům. Vlaštovka je zde férovým zvířetem, které se odměňuje za chování lidí.²³⁶

Vlaštovka se také objevuje v příběhu o klášteře Jōnbisa. Když zemřela krásná dívka jménem Jōn, její nastávající jí nechal postavit svatyni se sochou Buddhy uprostřed. Když byla svatyně skoro hotová, pokrývač položil poslední tašku špatně a střecha se zřítla. Jeho tělo se rozbilo na kusy, ale jeho duše se změnila ve vlaštovku, která vyletěla do vzduchu. V jiném příběhu zemřela vlídná dívka, ze které se stal Maitréja, proto jí vedle Maitréji chtěli postavit chrám. Dva tesaři tedy stavěli chrámy a soutěžili, kdo z nich bude lepší. První postavil obrovský chrám plný barevných vzorů, zatímco druhý stavěl na místě, kde vál silný vítr, takže mu stále padaly pilíře a postavil tedy jen malou svatynku. Tesař, který prohrál se styděl, takže raději skočil ze skály a zemřel. Jeho tělo se robilo a z jeho duše se stala vlaštovka.²³⁷

V pohádce o Hūngbuovi a Nolbuovi se projevuje symbolika vlaštovky jako šťastného ptáka. Existuje pověra, že když si vlaštovka udělá na domě hnízdo, jedná se o šťastné znamení. Tato pověra pravděpodobně pochází z praktického aspektu, že zbavuje dům škodlivého hmyzu. S vlaštovkami je také spojena pověra, že když někdo vlaštovce ublíží, dostane malárii, což koresponduje s Nolbuem, který za zranění vlaštovky pykal. V obou verzích druhého příběhu je vlaštovka spojena s lidskou duší a symbolizuje její proměnu a inkarnaci.²³⁸ 532

²³⁶ PUCEK, Vladimír a Josef KREMLÁČEK. Korejské pohádky. Str. 177–185

²³⁷ Hankuk munhwa sangčing sačōn. Str. 532

²³⁸ Ibid. Str. 532

V minhwa je vlaštovka zobrazována jako šťastný pták. (obr.28) Často ji najdeme na obrazech právě jako téma pohádky o Hūngbuovi a Nolbuovi.²³⁹

Obrázek 28²⁴⁰

3.36 Vrabec

Vrabec malý zpěvný pták žijící v okolí lidských příbytků. Ačkoliv se jedná o ptáka s rozšířeným výskytem, v korejské lidové slovesnosti není příliš rozšířený. Můžeme o něm v čedžuském šamanistickém mýtu Čchogong ponpchuri. Hrdinka příběhu Čadžimängwang agissi otěhotněla před sňatkem a vydala se hledat svého manžela Čudžasönsänga. Když ho našla, jako důkaz mu předložila kousek jeho oblečení, ale on jí nechtěl věřit. Aby se prokázala, musela ručně oloupat rýži. Protagonistka na konci sil usnula, ale když se probudila, zjistila, že jí s prací pomohli vrabci a oloupali rýži za ní.²⁴¹

²³⁹ Ibid. Str. 534

²⁴⁰ Birds and Flowers. In: Philadelphia Museum of Art [online].

²⁴¹ Ibid. Str. 562

Dále vrabce najdeme v lidovém příběhu o tom, proč nechodí, ale poskakuje. Po konci žní při obřadech vládci nebes se jako jedna z obětí používaly rýžové koláčky. Jako první na ně sedla moucha a tím vládce nebes rozzlobila. Ze strachu, že bude bita, se vymlouvala, a zeptala se vládce nebes, jestli si bití více nezaslouží vrabec, který uzobával zrní daleko před ní. Za to dostal vrabec 18 987 ran holí. Kvůli tomu vrabec od té doby nemůže pořádně chodit.²⁴²

Vrabec v prvním případě plní častou roli zvířat v mýtech, kdy pomáhá hlavnímu hrdinovi v krizi a funguje jako božské zvíře. Druhý příběh potom zdůrazňuje podstatu vrabce jako ptáka, který se drží blízko lidem, ale škodí jim.

Co se týče zobrazení, vrabec je symbolem štěstí. (obr. 29) Je tomu tak kvůli podobnosti ve výslovnosti čínských znaků pro vrabce 雀 (korejsky 작, čak) a straku 鵲 (korejsky 작, čak). Straka nese význam štěstí, vrabec tedy čerpá z jejího významu. Obzvláště šťastným symbolem je potom žlutý vrabec, kvůli téměř stejné výslovnosti znaků žlutý 黃 (korejsky 황, hwang) a radostný 歡 (korejsky 환, hwan). Proto byl vrabec oblíbeným motivem v období Čosŏn oblíbeným motivem. Na tento význam potom navazuje motiv vrabce mezi rákosem, který symbolizuje štěstí ve stáří. Vrabec se také objevuje na blahopřejných obrázcích k sedmdesátým nebo osmdesátým narozeninám. Jedná se o výše zmíněné téma vrabce s kočkou.²⁴³

²⁴² Ibid. Str. 562–563

²⁴³ Ibid. Str. 564

Obrázek 29²⁴⁴

3.37 *Vrána*

Ačkoliv vrána kvůli svému vzezření působí poněkud negativně a záhadně, v korejském folkloru je prezentována poměrně kladně.

V příběhu o páru Jōno a Seo sice straka nevystupuje ve formě zvířete, ale nachází se ve jménech protagonistů.²⁴⁵ Žili u Východního moře ve státě Silla. Jednoho dne se Jōno vydal sbírat mořské řasy, ale vylezl na skalisko, které ho odneslo do Japonska, kde se stal králem. Seo, překvapená, že se manžel nevrátil domů, ho šla hledat a stejné skalisko ji odneslo za ním, kde se stala královnou. V tu chvíli v Sille přestalo svítit slunce i měsíc a na celou zemi padla tma. Stalo se tak, protože Jōno a Seo měli zdroj slunce a měsíce v sobě. Král tedy poslal konvoj do Japonska, aby je přivedl zpět do Sily. Jōno a Seo se stali vladaři vůlí nebes, takže se vrátit nechtěli. Vložili tedy podstatu slunce a měsíce do látky, kterou Seo utkala, a to poslali místo sebe. S tím potom v Sille uspořádali obřad a slunce a měsíc tam zase svítily.²⁴⁶ Na jejich počest se pořádají rituály do dnes.²⁴⁷

²⁴⁴ Kundžak. In: Hankuk munhwa sangčing sačön.

²⁴⁵ V čínských znacích 延烏郎 (korejsky 연오랑, jōnorang) a 細烏女 (korejsky 세오녀, seonjō)

²⁴⁶ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Str. 119–121

²⁴⁷ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 110

Jako zvíře se vrána vyskytuje v jiném mýtu z období Silla. Král Sodži vyšel do pavilonu nebes a tam se objevila vrána a myš. Myš řekla králi, aby následoval straku, tak král vyslal vojáka, který jel za ní. Když voják dojel k říčce, uviděl dvě prasata v boji. Kvůli rozptýlení ztratil straku, ale znenadání se zjevil stařík s obálkou. Na obálce stálo, že když ji otevře, zemrou dva lidé a když ne, zemře jen jeden. Když král obálku obdržel, rozhodl se ji neotvírat, protože smrt jednoho je lepší než smrt dvou. Věštec mu však sdělil, že v tomto případě znamenají dva prostí lidé a jeden znamená krále. Král se tedy rozhodnul dopis otevřít. V dopise byl příkaz, aby si král obléknul brnění. Královna a mnich, se kterým měla aféru, oba zemřeli. Vrána zde předává zprávu od bohů.

I ve státě Kogurjō se objevuje symbolika vrány. Když nejvíce zuřila válka Kogurja se státem severní Pujō, král Puja dostal červenou vránu, která měla jednu hlavu a dvě těla. Jeho vazal mu podal vysvětlení, že když se vrána obvykle černá, ale změnila se na červenou a má dvě těla místo jednoho, tak to znamená, že se dvě země spojí v jednu a on dobije Kogurjō. Když to král slyšel, měl radost a poslal vránu do Kogurja. Král Kogurja se ovšem také zaradoval. Černá barva symbolizuje sever a červená jih, tím pádem změna černé straky na červenou bylo šťastným znamením pro Kogurjō a předzvěstí jeho vítězství.²⁴⁸

V čedžuském mýtu o smrtce hlavní postava Kangnim, který se jí stal po návštěvě krále podsvětí Jamy, vyslal na svět pro duše zemřelých místo sebe vránu. Měl odvádět ženy, když jim bylo sedmdesát a muže, když jim bylo osmdesát let. Přivázal proto vráně na křídla knihu duší. Vrána ale přiletěla k mrtvému koni a místo toho, aby ho odvedla do podsvětí, upustila knihu a začala z koně zobat maso. Knihu mezitím snědl had a zmizel. Takže když devětkrát zemřel, podesáté se narodil. Když vrána začala knihu hledat, obvinila vedle sedícího dravce a začala se s ním prát. Od té doby lidé neumírají podle řádu, který Kangnimovi nařídil král Jama.²⁴⁹

I v buddhismu se potom vrána objevuje jako posel. V prvním roce vlády krále Munmua ze Sily k buddhistickému akolytovi Čitchongovi přiletěla straka a řekla mu, aby se vydal na horu Jōngčchwisan a stal se tam učedníkem Nangdžiho. Čitchong podle jejích slov našel horu. Když si cestou odpočinul pod stromem, zjevil se mu bódhisattva Samantabhada, který mu předal deset pravidel, díky kterým se také stane bódhisattvou. Potom Čitchong pokračoval v cestě a potkal mnicha, kterého se zeptal na cestu k mnichovi

²⁴⁸ Ibid. Str. 110–111

²⁴⁹ Ibid. Str. 111

Nangdžimu. Mnich mu odpověděl, že to je on. Vyšel mu naproti, protože k němu přiletěla straka a pevěděla mu o jeho příchodu.²⁵⁰

V korejských pověstech můžeme tedy vránu pozorovat převážně jako kladný symbol. V prvním mýtu symbolizuje slunce a měsíc, v ostatních se vyskytuje jako posel božstev a Buddhy. Vrána se jako posel a nosič předpovědi vyskytuje i v korejských pověrách a zvycích, kde už její role není vždy pozitivní. Při obřadech předkům bylo zvykem nechávat u vchodových dveří nebo u plotu část jídla, poněvadž Korejci věřili, že vrána ho odnese předkům na onen svět.²⁵¹ Spojení vrány jako posla se smrtí potom můžeme vidět i v čedžuském mýtu, kdy je vyslána jako náhrada smrtky. Toto spojení podporuje také pověra, že vraní krákání je znamením smrti a jeho denní doba a umístění vrány v tu chvíli specifikuje jeho oběť.²⁵²

Co se týče pověsti o vítězství Kogurja ve válce, ačkoliv se vyskytuje jako šťastné znamení a předpověď výsledku války, symbolizuje zde i stát.

U vrány v umění znovu převažuje pozitivní symbolika. Jako symbol slunce a státu Kogurjō můžeme najít v mýtech výše zmíněnou třínohou červenou vránu v kruhu v mnoha kogurjoských hrobkách. Jako protipól, symbol měsíce, je s ní zobrazena ropucha. Tato symbolika je převzatá z Číny z období vlády dynastie Han. Vrána má také tři nohy, protože trojka reprezentuje mužskou esenci slunce. Vrána se jako symbol slunce vyskytuje také později na keramice seladon z období Korjō a v buddhistické malbě z období Čosön.

Vyzobrazení vrány v minhwa je ovlivněno konfucianismem. Tam je považována za práka, který dodržuje synovskou oddanost, protože když vyrostе, krmí své rodiče. Tento narativ byl v minhwa velmi oblíbený. Nejčastějším motivem na toto téma tedy byla vrána s květy magnolie nebo růže svraskalé, který měl vyjadřovat rodinu, ve které vzorně dodržují synovskou oddanost.²⁵³

3.38 *Žába*

Žába se objevuje se v mýtech o starověkých říších Pujō a Kogurjō. Král Puja Häburu něměl potomka. Jednoho dne na projížďce v lese jeho kůň zastavil u kamene, který ronil slzy. Královi to přišlo zvláštní, ale přikázal kámen odvalit a pod něm se skrýval

²⁵⁰ Ibid. Str. 112

²⁵¹ Ibid. Str. 111

²⁵² Ibid. Str. 111–112

²⁵³ Ibid. Str. 114

chlapec, který vypadal jako žába a zlatě zářil. Král ho vzal do paláce a určil ho svým nástupcem. Chlapce pojmenoval Kŭmwa, zlatá žába.

Později musel král Hāburu přesídlit do Východního Puja, kvůli synovi vládce nebes Hāmosuovi, který si na jeho území dělal nároky. Uplynuly roky a Kŭmwa se stal králem. V neklidném jezeře našel dceru boha vod Habāka Juhwu. Juhwa byla ženou Hāmosua, který Kŭmwu a jeho otce vyhnal z jejich území, a tak jí zavřel ve svém paláci. Juhwa přesto počala a podpažím snesla vejce. Kŭmwa toto považoval za nešťastné znamení a snažil se vejce zničit. To se mu ovšem nepodařilo, a tak nechal vejce Juhwě. Z vejce se nakonec vyklubal pozdější zakladatel státu Kogurjo Čumong. Žábu tady můžeme považovat za posvátnou, popř. znamení z nebes.²⁵⁴

Další pověst mluví o tom, jak v létě 29. roku vlády krále Juriho bojovaly u řeky dvě skupiny žab, červených a černých. Lidé pochopili, že porážka černých žab je předvěstí pádu Severního Puja, protože černá je symbolickou barvou severu. Ve folklorním kontextu kvákající žába předvídá déšť a pokud kváká pod okapem, znamená to příchod období dešťů. Zároveň je žabí kvákání vykládáno i negativně. Lidé často kvůli žabímu kvákání nemohli spát, tudíž se o žábě říkalo, že nedělá nic užitečného, jen kváká. Takto se objevuje v legendě o Kang Kamčchanovi.²⁵⁵

Další negativní výklad žáby je ovlivněný konfucianismem. V pohádce je zobrazen neposlušný žabí syn, který nikdy neposlušoval svou matku a vždy dělal pravý opak toho, co mu řekla. Kvůli tomu matka jako své poslední přání synovi řekla, aby ji pohřbil u řeky. Ve skutečnosti doufala, že neposlušný syn znovu udělá opak a pohřbí ji v horách. Když matka zemřela, syn zpytoval své svědomí. Rozhodl se poslechnout poslední přání matky a podle jejích slov ji pohřbil u řeky. Její hrob však řeka odnesla a žabák litoval své neposlušnosti.²⁵⁶ Tato pohádka slouží jako varování před nedodržováním synovské oddanosti hjo, jednoho z hlavních principů konfucianismu.

Žába v mýtech symbolizuje posla mezi bohy a lidmi. V pověsti o Kŭmwovi zlatá barva žáby symbolizuje spojení s nebesy. Existuje nespočet příběhů, kde je žába spojovaná s bohy vod ve funkci jejich pomocníka.²⁵⁷ S tímto jejím aspektem je pravděpodobně spojena víra v schopnost žáby předvídat budoucnost. Tu můžeme pozorovat v případě

²⁵⁴ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Korejské pohádky. str. 22-35

²⁵⁵ Ibid. str. 30

²⁵⁶ BIČIŠŤOVÁ, Jaroslava. Ze země jitřní svěžesti: korejské lidové pohádky a povídky, přísloví. Ze země jitřní svěžesti: korejské lidové pohádky a povídky, přísloví. str. 27

²⁵⁷ Hankuk munhwa sangčing sačön. str. 30

příběhu o zániku Kogurja. Jako negativní symbol ji můžeme pozorovat v narativu ovlivněném konfucianismem.

Co se týče zobrazení žáby, obvykle se objevuje jako symbol úrody a blahobytu. Je tak zobrazována už v podobě hliněných figurek v sillských hrobkách. Z období Čosön potom pochází nesčetně minhwa s názvem Čchočchungdo. Jedná se o námět žáby s různým hmyzem mezi travinami. Jako první je začala tvořit malířka Sin Saimdang. Čchočchungdo se tématicky hodilo k podzimu, bylo tedy často užíváno jako dekorace paravánů.²⁵⁸ Žába na těchto obrazech symbolizuje mír a úrodu. (obr.30)

Literátské psací potřeby, zejména kameny na tření tuše se vyráběly ve tvaru žáby. V tomto případě je žába spojována s výše zmíněným potomkem krále Häburua Kūmwou a symbolizuje štěstí.²⁵⁹ Tyto potřeby můžeme vidět v minhwa žánru Čchäkköri, který zobrazuje knihy a jiné potřeby literátů. Zobrazení žáby v malbě je tedy veskrze pozitivní.

Obrázek 30²⁶⁰

²⁵⁸ KIM, Jönggak. Minhwa. Str. 55

²⁵⁹ Hankuk munhwa sangčing sačön, str. 33

²⁶⁰ Čchočchungdo. In: Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 30

3.39 Želva

Želva patří mezi nejdůležitější a nejproduktivnější zvířata v Koreji. Jedním z nejstarších příběhů obsahujících zmínku o želvě je zakladatelský mýtus starověkého státu Kaja. Na dolním toku řeky Naktonggang bylo devět osad s devíti přestavenými. Osady cítily, že potřebují vládce, který by je spojil. Na jejich území se nacházel Želví pahorek, pojmenovaný podle svého vzhledu připomínající želví krunýř. Tam se každoročně konaly obřady. Jednoho roku, když se lidé s představenými vesnic shromáždili na vrchu, ozval se z nebes hlas, který oznamoval příchod krále, který je sjednotí. Vesničané proto museli zpívat zaklínadlo o želvě. Když tak učinili, snesla se z nebes krabíčka se šesti zlatými vejci, ze kterých se později vylíhlo šest chlapců. Když vyrostli, nejstarší z nich se stal králem jménem Suro. Ostatní se stali vládci přilehlých území.²⁶¹

Dále želva slouží jako zvíře se schopností předvídat budoucnost. Za vlády krále Ůidža ke konci státu Päkče do královského paláce přišel duch, který volal, že padne Päkče padne a zmizel do země. Na místě, kde duch zmizel, vykopali želvu, která měla na krunýři napsáno, že Päkče je úplněk a Silla je nov. Král se požádal šamanku o vysvětlení a ta mu vysvětlila, že Päkče je jako úplněk na vrcholu své slávy a bude už jen ubývat, zatímco Silla jako měsíc v novu bude růst a prosperovat.²⁶² K předvídaní budoucnosti se také používal želví krunýř, který se dal do ohně a podle puklin v něm se dal přecíst osud.²⁶³

V prvním mýtu želva sehrává roli média mezi lidmi a božstvy. Předává nebesům přání obyvatel vesnic o sjednocení, a to jim odpovídá sesláním vládce. Tato role je reflektovaná nejen ve folkloru a mýtech, ale i v konfucianismu, buddhismu i taoismu. Jako posel působí i pro boha vod Habäka. Tato funkce je převzatá z Číny, ale objevuje se v mýtu o Čumongovi, zakladateli státu Kogurjō a vnukovi Habäka, kde mu želvy vytvoří most přes řeku a pomohou mu tak v útěku před svými pronásledovateli.²⁶⁴ V podobné roli se objevuje také v šamanské písni o princezně Pari. Želva je také poslem Dračího krále. Tuto funkci plní v šamanské písni Čchogong ponpuri a také v bajce o zajíci a želvě.²⁶⁵ Také je pokládána za svatou, protože se stará jak o vody, tak o pevninu.²⁶⁶ V mýtu o pádu Päkče

²⁶¹ LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. str. 43–45

²⁶² Ibid. Str. 107–110

²⁶³ Ibid. Str. 38

²⁶⁴ Ibid. Str. 31

²⁶⁵ Ibid. 148–153

²⁶⁶ Hankuk munhwa sangčing sačön. Str. 38

slouží jako nosič věštby. Podle čínské mytologie želvě dal nebeský vládce Shangdi deset tisíc let života.²⁶⁷ Toto se promítá i do korejského folkloru.

Kvůli svému dlouhému věku byla považována za jedno ze čtyř svatých zvířat spolu s drakem, fénixem a kirinem. V období Čosön patřila mezi deset symbolů dlouhověkosti a jako jedna z nich byla velmi produktivním symbolem. Byla zobrazována nejen na obrazech minhwa, ale i jako výšivka, různé předměty denní potřeby a vyřezávání v nábytku vlastněném literáty. Minhwa Sipdžangsängdo, zobrazující deset symbolů dlouhověkosti, jichž je želva nedílnou součástí, se produkovala nejen ve formě obrazů, ale také paravánů. Vzhledem k symbolice dlouhého života se tyto obrazy hodily jako blahopřání k šedesátým narozeninám anebo jako dekorace při jejich oslavě.²⁶⁸

Černá želva je součástí Sansin, čtyř zvířat, která symbolizují čtyři světové strany. Sama je symbolem severu. Nejstarší záznamem jejich zobrazení jsou nástěnné malby z období Kogurjō, kde má také význam boha měsíce a boha země a vody. Jako součást těchto čtyřech svatých byla zobrazovaná až do období Čosön v minhwa s názvem Sansindo, které sloužily k vyhánění zlých duchů z domu.²⁶⁹

Želvu můžeme vidět jako pozitivní symbol použitou jako podstavec mnoha stél. Jako symbol odolnosti je taky zapsán v povědomí Korejců v podobě želvích lodí generála I Sunsina.²⁷⁰

²⁶⁷ EBERHARD, Wolfram a Eva ČERNÁ. Lexikon čínských symbolů: obrázková řeč Číny. Str. 285

²⁶⁸ KIM, Jōnghak. Minhwa. Str. 66

²⁶⁹ Ibid. Str. 65

²⁷⁰ Hankuk munhwa sangčing sačōn. Str. 42

Obrázek 31²⁷¹

²⁷¹ Kōbuk. In: Hankuk munhwa sangčing sačōn. Str. 41

4 Závěr

Ve své práci jsem se pokusila shrnout symboliku zvířat v korejském folkloru. Korejský folklor se vyvíjel pod mnoha vnitřními i vnějšími vlivy, které jsou patrné jak v příbězích, tak v lidovém malířství a často je nelze od sebe oddělit. Cílem bylo pochopit symboliku i role zvířat v obojím.

Ze zpracování hlavní části textu jsem vyvodila, že zvířata v lidové slovesnosti plní mnoho rozdílných rolí. V úplně nejzákladnějším dělení můžeme role zvířat v pověstech a pohádkách rozlišit na ta, která jsou plnohodnotnými postavami v příběhu a ta, která plní pouze role šťastných nebo nešťastných znamení. Druhá varianta se vyskytuje často v mýtech, kde má např. funkci ukazatelů dobré nebo špatné vlády (př. kůň klanějící se vejci Paka Hjökköseho, žáby na stromech před zánikem Päkče apod). Zvířata, která jsou plnohodnotnými postavami, bych dále dělila na nemluvící, která protagonistovi pomohou nebo ho někam zavedou (jelen, který dovede k pokladu, ptáci, kteří chránili vejce, ze kterého se narodil Čumong), a antropomorfní.

Spřízněnost se zvířaty hrdinům mýtů dodává na výjimečnosti. Pokud se jedná o budoucí vladaře nebo jejich příbuzné, dodává to jistou legitimitu jejich právu na trůn. Podobnou roli plní i v pohádkách. Ačkoliv se obvykle nejedná o zakladatele států, spojení se zvířaty hlavní hrdiny předurčuje k vykonání velkých skutků a úspěchům. Čím více zvířat z jakékoliv kategorie se v okolí protagonisty objeví, tím více se jeho superiorita stupňuje.

Symbolika některých zvířat v příbězích také podléhá jistým principům, založeným na lidové víře. Při psaní hlavní části této práce jsem si všimla třech nejprominentnějších. Víra v božstvo nebes ovlivňuje pohled na ptáky, kteří se díky své schopnosti létání objevují jako posli nebes nebo jistá nadpřirozená spojka mezi nebem a zemí. Existence vládců vodstva, jako je Dračí král nebo Habäk, se projevuje v interpretaci vodních živočichů, kteří jsou jeho posli nebo se v jejich podobu může sám měnit. Poslední princip se týká zvířat, která nějakým způsobem přirozeně procházejí proměnami. Jedná se hlavně o plazy, kteří se při růstu svlékají z kůže nebo hmyz s fází metamorfózy.

V lidovém malířství je jako v jiných uměleckých odvětvích prvoplánovou funkcí obrazů dekorace. Toto tvrzení se dá podložit i faktem, že zvířata, která nejsou obecně považována za příjemná na pohled, se v malbě nevyskytují. (př. stonožka, červ) Hlavní dvě funkce, které zvířata v minhwa mají souběžně s dekorační, jsou přání a ochrana. Minhwa s významem přání obvykle obsahují šťastné symboly a jsou určeny pro ostatní jako

blahopřání k významné události (př. motýl – narozeniny, kapr – složení státních zkoušek, kachničky – šťastné manželství) nebo jako přání něčeho pozitivního pro sebe (př. prasnice se selaty – prosperita obchodu). Pro ochranu, obvykle před zlými duchy nebo duchy nemocí se používají apotropaické symboly, kterými jsou často zvířata, která jsou tradičně pro člověka nebezpečná, tudíž silná (př. tygr, had apod.)

Při psaní práce mi byla značnou komplikací nedostatek zdrojů, obzvláště co se týče minhwa. Jelikož se jednalo o nízkou kulturu, nezachovalo se příliš mnoho exemplářů a tímto tématem se nezabývá mnoho akademiků. Ačkoliv se v rámci získání soft power Korejské republiky propaguje „tradiční“ kultura, zdá se, že sektor umění tato renesance ve větší škále nezasáhla. Téma je také velice rozsáhlé. Zvířat se v korejském folkloru objevuje mnohem více, než jsem dokázala obsáhnout v této práci, proto věřím že mají témata symboliky zvířat a lidového umění potenciál hlubšího zkoumání z různých úhlů do budoucna.

5 Seznam použité literatury

BIČIŠŤOVÁ, Jaroslava. Ze země jitřní svěžesti: korejské lidové pohádky a povídky, přísloví. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1963. ISBN 01-164-63.

EBERHARD, Wolfram a Eva ČERNÁ. Lexikon čínských symbolů: obrázková řeč Číny. Praha: Volvox Globator, 2001, ISBN 80-7207-401-6.

HOLUBOVÁ, Václava. Slovo folklor v současném úzu. *Naše řeč* [online]. 2000, 83(4), 218-219 [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7589>

CHUNG, Myung-sub. Encyclopedia of Korean folk beliefs: Han'guk minsok sinang sajŏn. Seoul: National Folk Museum of Korea, 2013–2013. ISBN 9788928900572.

JUNGMANN, Burglind. Court Painting and Minhwa. *Pathways to Korean Culture: Paintings of the Joseon Dynasty, 1392-1910*. USA: Reaktion Books, 2014, s. 268-300. ISBN 1780233671.

KIM, Jŏnghak. Minhwa. Sŏul: Daewonsa Publishing Co., 1993. ISBN 89-369-0147-8 00650.

Hankuk munhwa sangčing sačŏn = Dictionary of Korean myths and symbols. [1. vyd.]. Sŏul: Tonga Chulpansa, 1992. ISBN 89-00-01454-4.

LI-BEJČKOVÁ, Ki-Sun, Josef GENZOR a Vladimír PUCEK. Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti. Praha: Albatros, 1983. ISBN 13-732-83.

LÖWENSTEINOVÁ, Miriam a Vlasta WINKELHÖFEROVÁ. Encyklopedie mytologie Japonska a Koreje. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-265-1.

PUCEK, Vladimír a Josef KREMLÁČEK. Korejské pohádky. Praha: Aventinum, 1997. ISBN 80-7151-011-4.

SEELEY, Joseph a Aaron SKABELUND. Tigers—Real and Imagined—in Korea's Physical and Cultural Landscape. *Environmental History*. The University of Chicago Press, 2015, 20(3), 475-503.

VLAŠÍN, Štěpán, Josef PETERKA a Jiřina TÁBORSKÁ. *Slovník literární teorie*. Vydání druhé, rozšířené. Praha: Československý spisovatel, 1984. ISBN 22-141-84

ZO, Za-yong. Folk Painting. *Survey of Korean Arts: Folk Arts*. Seoul: National Academy of Arts, 1974, s. 357-371. ISBN 10-5-101.

6 Seznam použité obrazové dokumentace

Birds and Flowers. In: Los Angeles County Museum of Art [online]. [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <https://collections.lacma.org/node/199544>

Birds and Flowers. In: Philadelphia Museum of Art [online]. [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <https://www.philamuseum.org/collection/object/60514>

Boar. In: USC Pasific Asia Museum [online]. [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <http://pamcollections.usc.edu/mwebcgi/mweb?request=record;id=15641;type=101>

Butterflies. In: Philadelphia Museum of Art [online]. [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <https://www.philamuseum.org/collection/object/298015>

Cranes and Pines. In: Brooklyn Museum [online]. [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <https://www.brooklynmuseum.org/opencollection/objects/112223>

Čchočchungdo. In: *Hankuk munhwa sangčing sačön*. [1. vyd.]. Sôul: Tonga Chulpansa, 1992. Str. 30. ISBN 89-00-01454-4

Dog. In: USC Pasific Asia Museum [online]. [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <http://pamcollections.usc.edu/mwebcgi/mweb?request=record;id=15640;type=101>

Fish Carps in a Lotus Pond. In: Los Angeles County Museum of Art [online]. [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <https://collections.lacma.org/node/199453>

Hojrjöpdo. In: Hankuk munhwa sangčing sačön. [1. vyd.]. Söul: Tonga Chulpansa, 1992. Str. 169. ISBN 89-00-01454-4

Jönhwado. In: KIM, Jönggak. Minhwa. Söul: Daewonsa Publishing Co., 1993. Str. 54. ISBN 89-369-0147-8 00650.

Kim Sik. Udo. In: Hankuk munhwa sangčing sačön. [1. vyd.]. Söul: Tonga Chulpansa, 1992. Str. 427. ISBN 89-00-01454-4.

Köbuk. In: Hankuk munhwa sangčing sačön. [1. vyd.]. Söul: Tonga Chulpansa, 1992. Str. 41. ISBN 89-00-01454-4

Kundžak. In: Hankuk munhwa sangčing sačön. [1. vyd.]. Söul: Tonga Chulpansa, 1992. Str. 564. ISBN 89-00-01454-4

Mjočakdo. In: Encyclopedia of Korean Culture [online]. [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <http://encykorea.aks.ac.kr/Contents/Item/E0018880#>

Mountain Deity. In: Los Angeles County Museum of Art [online]. [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <https://collections.lacma.org/node/199655>

Nue kchiugi. In: Munhwa jusan chänöl [online]. Söul: Korea Cultural Heritage Foundation, 2012 [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <https://k-heritage.tv/brd/board/909/L/CATEGORY/911/menu/901?brdType=R&thisPage=1&bbIdx=2829&searchField=&searchText=>

Öhädo. In: Wölgan minhwa [online]. Söul: Wölgan minhwa. [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <http://artminhwa.com/%EA%B7%B8%EB%A6%BC%EC%9C%BC%EB%A1%9C-%EC%9D%BD%EC%96%B4%EB%B3%B4%EB%8A%94-%EB%AC%BC%EA>

%B3%A0%EA%B8%B0-%EC%9D%B4%EC%95%BC%EA%B8%B0-%EC
%96%B4%ED%95%B4%EB%8F%84%E9%AD%9A%E8%9F%B9%E5%9C%96/

Pjön Sangbjök. Kjedžado. In: Hankuk munhwa sangčing sačön. [1. vyd.]. Sôul: Tonga Chulpansa, 1992. Str. 202. ISBN 89-00-01454-4.

Reeds and Geese. In: Philadelphia Museum of Art [online]. [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <https://www.philamuseum.org/collection/object/106092>

Ssangmado. In: KIM, Jönghak. Minhwa. Sôul: Daewonsa Publishing Co., 1993. Str. 69. ISBN 89-369-0147-8 00650.

Sin Saimdang. Čchočchungdo. In: Hankuk munhwa sangčing sačön. [1. vyd.]. Sôul: Tonga Chulpansa, 1992. Str. 37. ISBN 89-00-01454-4

Sin Saimdang. Čchočchungdo. In: KIM, Jönghak. Minhwa. Sôul: Daewonsa Publishing Co., 1993. Str. 56. ISBN 89-369-0147-8 00650.

Sin Saimdang. Čchočchungdo. In: Hankuk munhwa sangčing sačön. [1. vyd.]. Sôul: Tonga Chulpansa, 1992. Str. 80. ISBN 89-00-01454-4.

Sin Saimdang. Čchočchungdo. In: Hankuk munhwa sangčing sačön. [1. vyd.]. Sôul: Tonga Chulpansa, 1992. Str. 266. ISBN 89-00-01454-4.

Sin Saimdang. Chochungdo. In: Wikimedia commons [online]. © National Museum of Korea. [cit. 2022-08-22]. Dostupné z:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Chochungdo_01.jpg

Ten Longevity Symbols. In: Philadelphia Museum of Art [online]. [cit. 2022-08-22].

Dostupné z: <https://www.philamuseum.org/collection/object/308314>

Tiger and Magpie. In: Philadelphia Museum of Art [online]. [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <https://www.philamuseum.org/collection/object/340418>

Tiger, Magpies and Pine. In: Los Angeles County Museum of Art [online]. [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <https://collections.lacma.org/node/199519>

Wŏlgungdo. In: Im Jŏngdžu. Hangugŭi munjang. Sŏul: Kyobo. 2011 [online]. [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: <https://www.krpia.co.kr/viewer/open?plctId=PLCT00005092&nodeId=NODE03970751#none>

[bez názvu]. In: KIM, Jŏnghak. Minhwa. Sŏul: Daewonsa Publishing Co., 1993. Str. 11
ISBN 89-369-0147-8 00650.

[bez názvu]. In: Wŏlgan minhwa [online]. Sŏul: Wŏlgan minhwa. [cit. 2022-08-22].
Dostupné z: <http://artminhwa.com/%EB%B4%89%ED%99%A9%EB%8F%84%EB%A5%BC-%EC%A4%91%EC%8B%AC%EC%9C%BC%EB%A1%9C-%EB%B3%B8-%EB%AF%BC%ED%99%94%EC%9D%98-%EB%8C%80%EC%A4%91%ED%99%94/>

7 Seznam obrázků:

Obrázek 1.....	8
Obrázek 2.....	9
Obrázek 3.....	10
Obrázek 4.....	13
Obrázek 5.....	14
Obrázek 6.....	18
Obrázek 7.....	20
Obrázek 8.....	22
Obrázek 9.....	24
Obrázek 10.....	26
Obrázek 11.....	29
Obrázek 12.....	31
Obrázek 13.....	33
Obrázek 14.....	35
Obrázek 15.....	37
Obrázek 16.....	41
Obrázek 17.....	43
Obrázek 18.....	44
Obrázek 19	48
Obrázek 20.....	50
Obrázek 21.....	51
Obrázek 22.....	53
Obrázek 23.....	54
Obrázek 24.....	57
Obrázek 25.....	60
Obrázek 26.....	63
Obrázek 27	63
Obrázek 28.....	65
Obrázek 29.....	67
Obrázek 30.....	71

Obrázek 31.....74